

«Mali Milat / Nereden Buldun?»
Düzenlemelerinin Kaldırılmış
Olmasının Etkileri:
Vergi Almak Yerine Vergi Vermeyenlerden
Borç Almanın Hazin ÖYKÜSÜ

Türkiye, iktisat politikası alet kutusundaki aparatlarını uzun süre-
dir tedricen devre dışı bırakmıştı. Elinde kalan önemli araçların-
dan biri de maliye politikası araçlarıydı. Onun da harcama ayağını, fa-
iz dışı fazla nedeniyle önemli ölçüde kaybetmişti. Şimdi de vergi politi-
kasında attığı geri adımlarla önemli bir boşluk yaratıp, önemli bir aracı
terk etme noktasına doğru gidiyor.

*İşte, 11 Ocak 2003 tarihinde düzenlediğimiz yuvarlak masa ile bu
zincirin esas olarak son halkasını tartışmak istedik.*

*Konuklarımız; Zekeriya TEMİZEL, Nazif EKZEN, Prof. Dr. Sinan
SÖNMEZ, Zülfikâr DOĞAN ve Halil BAŞAĞAÇ. Kendilerine katkıla-
rı için sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.*

*Toplantı sırasında kayda alınan ve katılımcılar tarafından gözden ge-
çirilen metinleri^(*), takibeden sayfalarda büyük bir ilgi ile okuyacaksınız.*

^(*) Dergimizin basımı sırasında Sn. Zülfikâr Doğan, yurtdışında olduğundan kendisine ait kısımlar tarafından gözden geçirilememiştir.

Nazif EKZEN (Oturum başkanı)- Sayın Temizel, yeni Hükümet hem seçim bildirgesinde hem de Hükümet Programında ilk işinin Mali Miladı kaldırmak olduğunu belirtmişti. Nitekim sözünü tuttu ve göreve başlar başlamaz Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk ettiği ilk yasa bu oldu. Yasa çıktı, Cumhurbaşkanı veto etti, ama aynen iade ettiler ve bu yasa yürürlükten kaldırdılar. Yürürlükten kaldırılan 4369 sayılı Yasa bütünüyle sizin eserinizdi, kamuoyu böyle biliyordu ve siz o sırada bir açıklama yaptınız, dediniz ki "Şimdi sistem 1994'ten de geriye, 1993'e döndü."

Bize bu kaldırılan yasanın temel özelliklerini, niye böyle bir tepkiyle kaldırıldığını ve geri gittiğimiz noktayı tarif edebilir misiniz?

Zekeriya TEMİZEL- Soruların yanıtlarını verebilmek için böyle bir gereksinimin nereden doğduğunu ortaya koymak gerek. Neden Türkiye, vergi sistemini değiştirmek zorunda kaldı? Bu gereksinimin doğmasının nedenleri ortaya konursa soruların yanıtı daha da bir anlam kazanır, netleşir diye düşünüyorum.

Hazinenin, 1987 yılından itibaren, finansman gereksinmesini karşılamak için mali piyasalardan doğrudan borçlanmaya başlaması, Türkiye'de sonun başlangıcı oldu. Üstelik bu borçlanmanın bir sınırı yoktu, kullanım yerleri de belirlenmemişti. Bu Devleti, cari harcamalarını mali piyasalardan sağladığı borçlarla karşılamının kolaylığına itti. Devleti yönetenler kamunun sağlıklı gelir kaynağı olan vergi almak yerine borç aldılar. Üstelik bu borcu vergi almadıkları kesimlerden alıp üstüne de büyük faizler ödediler.

Hazinenin mali piyasalardan doğrudan borçlanmasının yanında Devleti yükümlülük altına sokacak tüm yollar bu dönemde denendi. "Proje kredileri" adı altında kullanılan kredilerde de çok büyük ölçüde yatırımların bütçe dışına çıkarılarak yapılması amaçlandı. Bütçede ödeneği olmayan yatırım-

lar, finansmanı bulunmak koşulu ile ihaleye çıkarılıyor, Hazine garantisi verilen bu borçların ağır faiz yükleri, yatırımların şişirilmiş maliyetleri nedeniyle de Devlet borç batağına sürükleniyordu. O zamanlar da, Profesör Gülten Kazgan gibi bilim insanları, Hazinesinin cari harcamalarını mali piyasalardan doğrudan borçlanarak karşılanmasının hangi sonuçları doğuracağını her fırsatta dile getiriyorlardı. Ancak bu uyarılara kulak tıkayanlar sanki Devletin borç ve faiz batağının içerisinde boğulmasını istiyorlardı. Nitekim bu da oldu, Devletin faiz yükü hızla artmaya başladı.

Sistem, 1991 yılındaki Irak-ABD savaşı ile, ilk tehlike sinyallerini verdi. Türkiye'ye sınırsız ve koşulsuz girme olanağı sağlanan kısa vadeli sermayenin hızlı çıkışının krizlere neden olacağı anlaşıldı. Borçlanarak ve yeni borçlarla eski borçları çevirerek yürütülmeye çalışılan bu sistemin parasal dalgalanmalara dayanamayan, krizlere açık bir sistem oluşturduğu somut olarak görüldü. Artık ekonominin geleceği buluttan nem kapan, ürkek sıcak para spekülörlüğünün davranışlarına bağlıydı.

Zaten her türlü kambiyo kısıtının kaldırılmasından sonra 1989 yılında da her türlü sermaye hareketinin serbest bırakılması Türkiye Ekonomisini bir kumarhane ekonomisine dönüştürmüş, ülke sıcak para spekülörlüğü için bir cennet olmuştu.

Bu arada gözden ırak tutmamamız gereken konu, bu olayın sadece Türkiye'ye özgü bir olay olmadığıdır. Özellikle Küreselleşmenin ekonomik boyutunun düzenleyicisi uluslararası mali kuruluşlar, o dönemde, gelişmekte olan ülkelerde kısa vadeli sermaye hareketlerini sınırlayan ulusal kuralları kaldırtmak için büyük baskılar uyguluyorlardı. Emperyalizm işlevini, gelişmekte olan ekonomileri önce borçlar vererek kırılğan hale getirip, sonra da bu paraları oradan çekip krizler yaratarak yerine getiriyor, ülkelerin ulusal kaynakları yok pahasına yabancıların eline geçiyor, böylece ülkeler bağımlı hale getiriliyordu. Bir ülkenin yarattığı katma değer eskiden, dış ticaret hadlerindeki avantajlar kullanılarak ticaret yoluyla, ya da sömürgecilik yoluyla götürürken artık, finans piyasalarındaki oyunlarla götürme olanakları yaratılıyordu. Üstelik de bu ülkelerde öyle bir kamuoyu oluşturuluyordu ki, bu yeni emperyalizm sanki o ülkelerin tek kurtuluş biçimiydi. Buna karşı durmak gelişmeye karşı durmak, Dünya sermaye hareketlerinin sağladığı refahdan pay istememektir. Yetersiz olan ulusal tasarrufların uluslararası sermaye ile giderilmemesine karşı çıkmaktır, dolayısıyla vatana ihanettir.

Uluslararası sermayenin bu ülkelerden büyük kârlar sağlayabilmesi de kuşkusuz bu ülkelerin güvenilirliklerinin azalmasına, yani risk primlerinin artmasına bağlıydı. Bu ülkelerde finans kuruluşları küçük sermayelerle kuruluyorlar, genellikle sanayiye, yani geri dönüşü olan güvenli alanlara kaynak aktarıyorlar, dolayısıyla düşük maliyetlerle çalışıyorlardı. Sıcak para spekülâtorlerinin bu ülkelerde bu yapıdaki bankalarla rekabet edebilmeleri için bu yapının bozulması gerekiyordu. Bu sorun, Basel’de güvenli alanlara kredi veren dolayısıyla düşük sermaye yeterlilik oranlarıyla çalışan bankalara yüksek sermaye yeterliliği oranları dayatılmasıyla aşıldı. Konuyu açıklamak için gelişmekte olan bir ülke ile gelişmiş bir ülkeyi değil de bankacılıkta farklı ilkeleri uygulayan iki ülkeyi Amerika ile Japonya’yı örnek vereyim. Amerikan bankacılığı çok daha riskli çalıştığı için, Japon bankacılığına göre çok daha fazla sermaye tutuyorlardı. Dolayısıyla, onların maliyetleri çok daha yüksekti. Bunun yolu Japon bankalarına ya da onlar gibi çalışan diğer bankalara da daha fazla sermaye tutturmak. Böylece ortalıkta dolaşan trilyonlarca dolarlık sıcak paraya gün doğacaktı. Basel’de bankacılık için yeni kurallar dayatmaya başlanmasını, daha önce konulan kurallara uyacağım diye büyük bedeller ödettirilmesinden sonra şimdi sermaye yeterliliği rasyolarının yeniden değiştirilme çabalarını da bu açıdan değerlendirmek gerek. Şu anda yine Basel’de bu ilkelerle ilgili ikinci bir grup görüşme daha yürütülüyor ki, bu yakında bankacılık sisteminin tüm faiz riskinin gelişmekte olan ülkelerin üzerine yıkılmasına neden olacak.

Bu açıklamalardan sonra vergi almak yerine vergi vermeyenlerden borç almanın nasıl bir çıkmaz sokak olduğu anlaşılmalıdır umarım.

Bu durumda çıkış, kamunun sağlıklı gelir kaynaklarına kavuşması, yani vergi almasıydı. Vergi ise ya mevcut sistem etkin bir şekilde kullanılarak alınacak, ya da ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmelerden sonra vergi kayıp ve kaçaklarını önleyecek, kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almaya olanak verecek yeni bir sistem getirilecekti. Özellikle küreselleşmenin sunduğu olanaklar ve iletişim devriminin sağladığı hızdan sonra ülkemizde uygulanan kaynak teorisine göre vergi almak da zaten olanaksızlaşmıştı.

Bunun üzerine, mali sistemimizi borç batağından çıkarmak ve ülkeyi uluslararası sermayeye bağımlılıktan kurtarmak için çağdaş ülkelerdeki uygulamalara uygun bir vergi reformu yapıldı. Vergilemede, kaynak teorisinden net artış teorisine göre vergilemeye geçildi. İşte Mali Milat ve Nereden Buldun diye adlandırılan kanun da böyle ortaya çıktı. Sistem, temelde yine kaynak teorisini korumakla birlikte buralardan kaçan, buralarda tanımlan-

mamış olan kazanç unsurlarını da hiç değilse aktiflerde ortaya çıkan artışlardan hareketle kavrayarak vergilendirme olanağı veriyordu.

Dünyadaki bütün bu gelişmeler, finans sistemindeki değişiklikler, para hareketlerinden ve özellikle de sıcak para hareketlerinden elde edilen kazançlar; aklanmak üzere her yolu deneyen kara paranın dünyada ulaştığı boyut, bunların o ülkelerde yarattığı ahlak bunalımı, böyle bir değişikliği zorunlu kılıyordu. İnsanlara " sen bu kaynağı nereden buldun?" derken aslında "sen bu kazancının vergisini ödedin mi?" deniliyordu.

Oysa bizim sistemimiz yedi tane kazanç unsuru belirtmiş, o kazançların elde edilmesi süreci içerisinde bunları yakalayıp vergi almak tasarlamış. Fakat bütün bu değişmeler, küreselleşme, özellikle de iletişim teknolojisinin finansal hareketlere kazandırdığı olağanüstü hız, (örneğin bir düğmeye basmakla 24 saat içerisinde neredeyse bütün dünya ülkelerini dolaşan para transferleri), parasal değişimlerden birkaç saat içerisinde kazanılan milyarlar, bu sistemde izlenme olanağı bulamıyordu. Yani, vergi sisteminde tanımlanmamış öyle faaliyetler ortaya çıkıyor ki, bunların kaynak olarak tanımlanıp vergilendirme olanağı bulunamıyordu. Kaynaklar kayıt dışında o kadar hızlı şekil değiştiriyor ki, bir aşamadan sonra varlıkla gelir arasında bağlantı kurup geliri kavramak olanaksızlaşıyor.

Böyle bir düzende ulusal gelirin neredeyse yarısını alan kesimler toplam vergilerin yüzde birini bile ödemiyor, ulusal gelirin beşte birini alan çalışanlar gelir vergisinin yarısından fazlasını ödüyorlar. Toplam vergilerin yüzde yetmiş adaletsiz, varlıklarının ve yoksulun aynı miktarda ödediği vasıtalı vergilerden oluşuyordu.

İşte hızla değiştirilmesi gereken sistem buydu ve bunun içinde kaynak teorisini bırakıp net aktif teorisine, yani nereden buldun sorusunun sorulacağı bir sisteme geçmek gerekiyordu

Sistem değişikliği tüm kesimlerin katıldığı ortamlarda uzun uzun tartışıldı. Ülkemizde o zamana kadar görülmemiş bir mutabakat ile de yasalaştı.

"Mali Milat ve Nereden Buldun" düzenlemesine karşı çıkanlar büyük ölçüde ülkemizdeki kayıt dışılığı ve kayıt dışılığın ekonominin dinamiğini oluşturduğunu savunanlardı. Kara paracılar ise açıkça ortaya çıkamamakla birlikte kayıt dışı ekonominin arkasına saklanıp onları destekliyorlardı. Bu gruplar "Nereden Buldun" yasasına karşı çok sistematik bir kampanya başlattılar. Yani yasa kayıt dışı ve kara para engeline takılmıştı.

Burada üzerinde önemle durulması gereken konu, Mali Milat ve Nereden Buldun Yasasını üzerindeki tartışmaların biçimidir. Yasaya karşı çıkanların bir kısmı yalan bilgiler yayarak kamuoyu oluşturmaya çalışırken bir kısmı da bilgi eksikliği nedeniyle onları desteklediler. Eksik bilgilerin başında, "Türkiye kaynak teorisinden net aktif teorisine geçebilecek altyapıya hazır değildir" görüşü geliyordu. Ekonomik ve sosyal olayları ve onların parasal boyutunu izleyecek bir sistem yoksa kişilerin varlıklarındaki net artışlar izlenilemez, dolayısıyla "net artış teorisi" de uygulanamaz deniliyordu.

Oysa mantıklı görünen bu sav eksik bilgiye dayanıyordu. Bu savı ileri sürenler 4369 Sayılı Yasadan önce çıkarılan ve varlıklarda ve harcamalarda artış yaratan ekonomik ve sosyal olayların tek vergi numarası ile izlenmesine ilişkin düzenlemeyi ya bilmiyorlar, ya da bilmemezlikten geliyorlardı. Üstelik bu düzenleme vergi kanunlarında değişiklik yapılarak çıkartılmadı; bu alanları düzenleyen yasalarda değişiklik yapılarak çıkartıldı. Örneğin, Tapuda işlem yapılabilmesi için vergi numarası kullanma zorunluluğu, Tapu Yasasında değişiklik yapılarak konuldu. Bankalar Yasasında değişiklik yapıldı ve Bankalarda hesap açtırmak ve havale yaptırmak için vergi numarası kullanılması zorunludur, denildi. Pasaport Yasasında değişiklik yapıldı, "pasaport için vergi numarası" zorunludur denildi. Şu anda hatırlamıyorum; ama 11 tane ayrı yasada değişiklik yapmak suretiyle buralarda vergi numarası kullanma ve bu bilgilerinde belirli ortamlarda Maliye Bakanlığı tarafından alınacağına ilişkin bir düzenleme yapıldı. Maliye Bakanlığında bunun altyapısı hazırlandı ve belirli bir süre sonra oradaki bilgilerle beyannameleri karşılaştıran, aktiflerdeki artışları anında kavrayabilen bir sistem ortaya çıktı. Şu anda bu sistem Türkiye'de var. Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü'nün Bilgi İşlem Merkezinde verileri toplayarak beyannamelerle kıyaslayıp sonra da insanlara "bu aradaki fark nereden kaynaklandı? Sen bunun vergisini ödedin mi?" sorusunu sorabilecek bir altyapı da oluşturuldu. Nereden buldun yasası bu düzenlemeden sonra çıkarıldı.

Zaten yapılan değişiklik tamamen yeni bir olay da değildi. Hatta 1994 yılında Tansu Çiller Hükümeti zamanında yapılan değişiklikle, Vergi Usul Kanunu'nun 30. maddesine eklenen 7. fıkra ile servet kıyaslaması suretiyle vergi incelemesi yapılmasının yolu da açılmıştı. Fakat düzenleme topaldı. Yani bunun bir başlangıcını, bir miladını koymadığınız zaman işlemesi mümkün değildi, nitekim işlemedi de.

Bu nedenle total bir sistemle uğraşmak yerine net artış teorisine geçerek çağdaş bir sistem yaratılması gerekiyordu. Sistemin yaratılmasına "ge-

lirin tanımının değiştirilmesi " ile başlandı. Yanlış ekonomik kararlar oluşturan istisna ve muafiyetler kaldırılarak harcama ve tasarruf olarak ortaya çıkan her türlü kazanç vergiye tabi tutuldu. Üretim ve istihdamı özendirecek hükümler getirildi. Bazı kazanç unsurlarının kaynak teorisine göre vergilendirilmesi ilkesi korundu. Bu sistemle kavranamayan ya da buradan kaçan kazançlarında net artış teorisi ile yakalanmasına olanak tanındı.

Bu sistemin işleyebilmesi için de geçmişe dönük uygulamaların önlenmesi gerekiyordu. Bunun için de, yani sistemin geriye dönük işlememesi için de bir Milat oluşturuldu. Belli bir tarihte Devlet tarafından tutulan ve devlet güvencesinde tutulan kayıtlarda yer alacak değerlerden hareketle vergilendirme yapılmayacağı ilkesi benimsendi. Böylece kayıt dışındaki varlıklar kayıt altına girecek, bu değerlerden hareketle vergilendirme yapılmayacak, bu değerlerin üstüne eklenen değerlerden vergi beyannamelerinde yer almayanlar için de "nereden buldun?" diye sorulacaktı.

Mali Milat aslında, nereden buldun yasasının yürürlüğe girmesi sırasında, topluma sunulmuş olan bir barış sözleşmesiydi. Kayıt dışı varlıklarınızı kayda alırsanız bu değerlerden hareketle size kesinlikle vergi salınmayacak, siz de yeterki bundan sonra vergi kaçırmanın deniliyordu.

Gelirin tanımının değişmesi ve vergi tabanının genişletilmesi kuşkusuz vergi sisteminin de içerisinde yaşanılabılır bir hale getirilmesini gerektiriyordu. Sistemin içerisinde yaşanılabilmesi içinde vergi oranlarının düşürülmesi gerekiyordu. Eğer bu yasa yürürlükte olsaydı vergi oranları 2003 yılında yüzde 5'ten başlayacak, vergi oranlarının yüksekliği nedeni ile vergi kaçırma gerekçesi de ortadan kalkacaktı. Kayıt dışılığı özendiren bütün hükümler ise zaten kaldırılmıştı.

Net aktif teorisine göre vergilendirme bir sistemdir. Onu getirdiğiniz andan itibaren kaynak teorisine göre vergilendirmede büyük adaletsizlikler yaratan, kazanılmamış gelirin vergisini alan götürü vergi, hayat standardı esası gibi oto kontrol mekanizmaları da kaldırılır. Net artış teorisine göre vergilemede kazanç varsa vergi vardır, yoksa yoktur.

Bu mantıkla gerçekleştirilen düzenlemelerin karşısında duramayanlar yasa çıktıktan sonra yasaya karşı saldırılarını artırdılar.

Bu arada, Yasanın değiştirilmesine karşı direnç göstermeyenler "yasayı kimse tanımadı" mazeretine sarıldılar. Bu doğru olabilir, ama yasa yine de tanıtımı en geniş yapılan bir yasaydı. Yasayı tanıtım için yapılan konuşma-

lar, mecliste yapılan konuşmalar iki ciltte toplandı. Mali Milat ile ilgili duyuruları Odalar Birliği finanse etti. Benim konuşmalarımın binyüz saati aştığı hesaplandı. Kısacası yapılabilecek her şey yapıldı ama sonuç olarak bir şeyleri anlamamakta direndi. Zaten vergi düzenlemelerinin teorik olarak öğrenilmesi kolay değil, vergi düzenlemeleri yaşayarak yaşama geçmesi gereken düzenlemelerdir.

Asıl bilinçli saldırılar ise gerçek olmayan senaryolara dayandırıldı. Örneğin Mali Milatın ülkeden para kaçırdığı, krize neden olduğu yalanları anlatıldı.

Oysa, küresel büyük mali krizin, Uzakdoğu'dan başlayıp Rusya'yı etkileyip Türkiye üzerinden Güney Amerika'ya sıçradığı süreçte ülkeler büyük miktarlarda kaynak kaybederken, Türkiye bu krize dayanabilmişti. Çünkü bu yasa sayesinde normal düzeydeki para çıkışı kayıt içerisine alınan varlıklarla telafi edilmişti. O tarihte bankacılar, "bir mucize oldu, birdenbire bankalara müthiş bir para geldi ve biz kurtardık, yoksa gidiyorduk" ifadelerinde bulundular.

Nitekim, Merkez Bankasının ve Bankalar Birliğinin yayınlarında o dönem içerisinde, yani Mali Milatta, Türkiye'nin uluslararası rezervlerinde 5,5 milyar dolarlık bir artışın olduğu, banka mevzuatlarında 3 milyar doların üzerinde bir artış olduğu, Gelirler Genel Müdürlüğünün verilerine göre de toplam 25 milyar dolarlık bir değer kayıtlı ekonomiye geçtiği, bilgileri yer aldı. Ama buna karşılık Mali Milat karşıtı kampanyayı yürütenler "Türkiye'den 100 milyar dolar kaçtı" savını yenileyip durdular. Türkiye'den böyle bir paranın çıkması olası değil. Çünkü hem böyle bir kaynak yok, hem de hiçbir yerde böyle bir çıkışın kaydı yok. Yani bankacılık sisteminden böyle bir para gönderilmemiş.. Bavullarla götürülmesi halinde de yüzlerce tır kamyonu gerek. Bu da olası değil. Kara para ile uluslararası mücadele yürüten ülkelerin kararlılığı buna olanak tanımaz. Ama sonuç olarak Türkiye'de özellikle böyle bir düzenin kendileri açısından gelecekte yaratacağı riski göz önünde bulunduran kesimler bunun üzerinde ısrarla durdular ve sonuçta da başarılı oldular.

Türkiye'yi, sıcak para spekülörlüğünün cenneti haline getirenler, çokuluslu finans kuruluşlarına bağımlı kılanlar Türkiye'ye bağımsızlığını sağlayacak düzenlemeleri de kaldırmayı başardılar.

Bu yasanın bu kadar kolay kaldırılmasının nedeni toplumsal destek azlığıdır. Başlangıçta yasaya destek verenlerin bu desteklerini kolayca çekme-

leri hatta yasaya karşı çıkmalarıdır. Sonuç olarak nereden buldun ve Mali Milat yasasını kaldıran yasanın Cumhurbaşkanının olağanüstü güzel ve haklı bir gerekçeyle veto etmesine karşın Yasa sadece 10 gün yürürlükte kaldı ve sonra da yürürlük tarihinden itibaren yürürlükten kaldırıldı.

Ancak Yasa yürürlükten kaldırılınca yerine yeni bir sistem de konulamadı. Dolayısıyla eski durumdan bile geriye gidildi. Net artış teorisi getirilirken kaldırılan kaynak teorisine göre vergilemenin gerektirdiği otokontrol kurumları da toplumsal tepkiden korkularak konulamadığı için sistem sistemlikten çıktı. Şu anda bir vergi sistemimiz yok.

Nazif EKZEN- Çok teşekkürler Sayın Bakanım. Ben burada Sayın Sönmez'e söz vermek istiyorum. Seçim sırasında şu anda iktidarda bulunan partinin mali miladı kaldırmak ilk hedefiydi ve gelir gelmez de acil eylem planının ilk sırasında yer aldı ve Meclise gönderilen ilk yasa bu oldu. Niye bu kadar ısrarla bu konuda fikri takibe sahipler Hocam?

Prof. Dr. Sinan SÖNMEZ- Sayın Bakanın söyledikleri bir şeyi anımsattı, ona kısaca değinmek istiyorum, ondan sonra hemen soruyu yanıtlamaya çalışacağım. Çok iyi anımsıyorum; Mali Milat daha henüz uygulamaya konulmadan önce, yani 4369 sayılı Yasa yürürlüğe konulmadan rafa kaldırılma aşamasındayken çok çeşitli söylentiler yayıldı. Kimilerine göre 10 milyar dolar, kimine göre 50 milyar dolar, Kabinede yer alan bir Başbakan Yardımcısına göre ise, yanlış anımsamıyorsa 100 milyar dolar gibi bir para kaçmıştı sözüm ona. Bana bu şunu hatırlattı: Şubat 2001 krizinde de Cumhurbaşkanının Anayasa kitapçığını Sayın Başbakana biraz sertçe sunması -sunması diyelim- sonucunda krizi çıktığı kimi çevrelerce ileri sürüldü. Bu tür yakıştırmalar, dedikodular çok benzer şeyler.

Mali Milat'a karşı çıkılmasının nedenleri ise çok daha farklı. Bazı çevrelerin veya grupların daha yasa uygulanmadan karşı çıkacaklarını tahmin etmek güç değildi, ben şahsen hiçbir zaman yürürlüğe konulacağına inanmamıştım. Yani 2003 yılını bekliyorduk; ama bir spekülasyon yapalım, AKP iktidara gelmeseydi, başka bir koalisyon hükümeti olsaydı veya Hükümet devam etseydi yasa uygulamaya konulabilecek miydi? Bunda benim

çok ciddi kuşkularım var; çünkü oluşturulmuş rant ekonomisinin, bu bağlamda kayıtdışı ekonominin denetim altına alınmasını, bu düzenden nemalanan ve siyaseten ağırlıklarını koyan grupların denetim altına girmeyi kabul etmeleri olanaklı gözüküyordu.

AKP'nin tavrına geldiğiniz zaman, sizin sorduğunuz sorunun yanıtının birden çok ögeye bağlı olduğunu düşünüyorum. Anımsadığım kadarıyla Hükümet kurulmadan önce, seçimlerden önce de AKP'nin bu konuda bir angajmanı vardı. Dikkati çeken bir husus da Acil Eylem Planı'nda partinin – dikkatinizi çekerim henüz hükümet değil parti – ilk bir ayda gerçekleştirecek uygulamaların başına "kapsamlı bir vergi reformu için çalışmaların başlatılması" ve Mali Milat'ın kaldırılmasını koyduğu saptanmaktadır. Mali Milat'la birlikte şu "vergi barışı" diye tanımlanan, aslında vergi affı olan düzenlemeyi veya yasayı ele alıp yorumladığımız zaman, gerek Acil Eylem Planı'nda, gerekse Hükümet Programı'nda vurgulanan vergi reformunun ne menem bir düzenleme olduğuna ilişkin ciddi göstergelere sahip olmaktadır. Şöyle ki, Hükümet Programı'nda vergi sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için gerekli olduğu belirtilen vergi reformunun çıkış noktasının "vergide adalet ve ödeme gücü ilkeleri" olacağı söylemine yer verilmektedir. Bu vurgu ile Mali Milat'ın kaldırılması ve vergi affı arasında vergileme ilkeleri yönünden ciddi çelişkiler bulunduğunu da belirtmek isterim. Ancak yapılan ve yapılmaya çalışılan uygulamalar AKP hükümetinin vergi adaleti ve ödeme gücünü nasıl algıladığını ve yorumladığını da gözler önüne sermektedir.

Şimdi Mali Milat'ın kaldırılma nedenlerine ve bu operasyonun neden vergi affıyla tamama erdirilmeye çalışıldığının somut denebilecek nedenlerine gelelim. Birinci neden AKP'nin dayandığı, oy aldığı çekirdek seçmeni de kapsayan kesiminin, sermaye kesiminin niteliğine ilişkindir. Orta ve küçük işletmeleri kapsayan Anadolu sermayesinin desteğine sahip olan AKP, bu sermaye gruplarına Mali Milat'ın kaldırılacağı, vergi affına gidileceği gibi söylemlerle angaje olmuştur. Söz konusu sermaye gruplarının kayıtdışı kaldıkları, denetimi yadsıdıkları dikkate alındığında, mevcut hükümet seçim öncesindeki angajmanına sadık kaldığını göstermekte, siyaseten de bu grupların desteklerini daha güçlü olarak arkalarına almaya çalışmaktadır. Burada eklemek istediğim ve önemseydiğim bir nokta var; bu da hükümetin ve/veya AKP'nin yeni siyasi ittifak veya destek arayışıdır. Seçimlerden önce TÜSİAD'ın bütün olarak desteğini alamamış olan AKP, seçimlerden sonra TÜSİAD üyesi olan güçlü sermaye gruplarının veya holdinglerin bir bölümünün desteğine sahip olmuş gözükmektedir. Avrupa Birliği söylemi

ve fiyaskoyla sonuçlanan Kopenhag girişimi ile birlikte bu desteği artırma çabasına giren hükümet, Mali Milat'ın tasfiye ederek desteği konsolide etmeye yönelmiştir. Nitekim Mali Milat'ın ortadan kaldırılmasına hangi büyük sermaye grubundan eleştiri gelmiştir? TÜSİAD tepki göstermiş midir? Hayır bir tepki oluşmamıştır. Bu düzenlemeyle hükümet bir yandan finansal rantlara ve kayıtdışı dokunmaktan vazgeçerek belirli sermaye gruplarına büyük avantajlar sağlarken, diğer yandan ekonomi alanı dışında yapacağı uygulamalara ses çıkarılmaması gibi bir tasarıma sahip gözükmemektedir. Ekonomi dışı uygulamalardan kastettiğim laik eğitim düzeninin törpülenmesi, üniversitelere ilişkin düzenlemeler de dahil olmak üzere kamu alanının veya kamusal yaşamın AKP'nin islamcı ideolojisi doğrultusunda yeniden düzenlenmesi, partizanca atamalarla kadrolaşmanın sağlanması ve benzeri uygulamalardır. Yani hükümet ve AKP böylece uzlaşma cephesini genişletmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu alanda doğrusal bir gelişmenin olacağını ve AKP'nin amaçlarına ulaşacağını söylemek de olanaklı gözükmemektedir.

Bu yaptığım ilk saptamaları tamamlayan ikinci bir nokta da, AKP'nin iktisat politikaları ve/veya öngördüğü sermaye birikimi modelidir. AKP hükümeti 1989'da alınan 32 sayılı Karar ile büyük ölçüde tamama erdirilen dış finansal serbestlik ile birlikte uygulamaya konulan finansal birikim modelinden başka bir birikim modeli mi benimsemiştir? AKP'nin seçim öncesinde dış finansal merkezlerde sunduğu politika tasarımı, Acil Eylem Planı, Hükümet Programı ve başlangıçtaki uygulamaları temel bir değişikliğin gündemde olmadığını işaret etmektedir. Bu bağlamda sıcak para hareketlerine karşı bir önlem göremiyoruz. Mali Milat ile ekonominin kayıt altına alınması, 32 sayılı Karar yürürlükte olsa bile birtakım rötuşlarla, birtakım düzenlemelerle bu kısa vadeli sıcak para hareketlerinin belirli şekilde denetlenmesi söz konusu olabilirdi. Oysaki ç bu yönde bir girişimin olmadığını, dolayısıyla gene sıcak para hareketine dayalı iktisat politikalarını uygulayacaklarını görebiliyoruz. Tam tersine hem ticari serbestleşmeyi de kapsayan bütünüyle serbestleşmeye, deregülasyona ve özelleştirmeye hız vereceklerini söylüyorlar. Dolayısıyla, böylesine bir finansal serbestleşmenin uç noktalara geldiği, denetimsiz bir finansal serbestleşmenin olduğu bir ortamda bu hükümetin ekonomiyi bir kayıt altına alma niyetinin olmadığı son derece nettir bence.

Hükümet Programı'nda açıkça ifade edildiği üzere temel sorun borcun çevrilmesidir. Bu bağlamda finansman sorununun çözümü iç ve dış borçlanmaya dayalıdır. İç borçlanmanın sağlanabilmesi için finansal rantların vergilendirilmesinden kaçınmaları söz konusu oluyor. Dışarıdan sermaye

çekmek için, dış finansal akımlardan yararlanmak için de denetimin gevşek tutulması hükümetin gündemini oluşturuyor. Bu nedenlerden dolayı hükümet bilinçli olarak ekonomiyi kayıt altına almaktan, vergi ödemeyen grupların veya kesimlerin üzerine gitmekten vazgeçmiştir. Özetle hükümet gerek oy aldığı, destek gördüğü sermaye gruplarının niteliği ve istemleri, siyasal destek tabanının genişletme kaygısı ve uygulanan birikim modeli nedeniyle Mali Milat'ı hızla tasfiye etmiş ve yeni bir vergi affını gündeme getirmiştir.

Burada önemli gördüğüm birkaç noktaya değinmek istiyorum.. Yani tamamlamak açısından söylüyorum. Aslında çok yeni bir Hükümet söz konusu; ama bir önceki Hükümetin de mirasını pozitif veya negatif yönleriyle devraldı. Vergi sistemi ve elde edilen vergi gelirleri açısından bilançoya baktığınız zaman, vergi sisteminin finansal rant elde eden kesimleri koruduğunu, vergi gelirlerinin de son derece yetersiz olduğunu görüyoruz.. Konsolide bütçeye ilişkin uygulamaya ilişkin sonuçlar saptanmış olan hedeflerin harcamalar bazında aşıldığını, gelirler ve vergiler bazında ise yetersiz bir artış olduğunu saptıyoruz. Yani şöyle: Yüzde 6 gelirler düzeyinde aşılma var, harcamalarda yüzde 15.7 civarında artış yönünde bir sapma söz konusu. Harcamalardaki sapmanın esas nedeni ise faiz ödemelerindeki artıştır. Faiz harcamalarında bütçede öngörülen hedefe göre yaklaşık yüzde 22'lik bir artış var. Bu bize neyi gösteriyor? Bunun anlamı bence son derece açıktır. Vergi gelirlerinin son derece yetersiz olduğu ve 3 aylık geçici bütçeyi dikkate aldığınız zaman faiz ödemelerinin vergi gelirinin yüzde 110'la eşit olduğu bir ortamda Mali Milat ortadan kaldırıldığında, ana kaynak gene borçlanma olacaktır.

Ancak sayın Bakanın biraz önce belirtmiş olduğu mevcut vergi sisteminin yapısı dikkate alınacak olursa, diğer taraftan da gene vergi ödeyen kesimlerin üzerine gidilmesi kaçınılmaz gözükmektedir. Nitekim en son yapılan düzenlemelerde de gördük; kayıt içinde olan bazı mükelleflerin, yasalardaki boşluklardan yararlanarak vergiden kaçınmaları engellenemiyor ama bunun yanı sıra bir de vergi kaçakçılığı var. Çok ciddi boyutlara ulaşan vergi kaçakçılığı var. Bir de kayıtdışı ekonomi var. Dolayısıyla, bence Mali Milat'ın önemi de buradaydı. Bu perspektiften bakacak olursak; ekonominin kayda alınması açısından, bu bağlamda kısa vadeli sermaye girişlerinin ortaya çıkardığı erozyonu, tahribatı en azından sınırlandırma açısından çok gerekliydi, Mali Milat gerekliydi. Bunun yanı sıra vergi gelirlerinde artış sağlayacaktı. Ayrıca şöyle bir katkısı olacaktı: Vergi yükünün adaletsiz dağılımında zaman içinde göreceli de olsa düzeltmeleri sağlayabilecekti.

Mali Milat bir de maliye politikasının etkinliği açısından ele alınabilir. Maliye politikası kamu harcamalarının ve temelde vergiler ağırlıklı olmak üzere kamu gelirlerinin ayarlanmasıyla uygulanabilir. Yani bunların miktar ve bileşimlerini değiştireceksiniz. Bu şekilde de belirlenmiş iktisadi ve sosyal hedeflere ulaşmaya çalışacaksınız. Türkiye’de kamu harcamaları esas olarak faiz ödemelerinden oluşuyor. Dolayısıyla aktif bir harcama politikası uygulayamıyorsunuz.

İkinci bir nokta, vergi ağırlıklı kamu gelirine bakıyoruz. Burada da maliye politikası uygulama olanağınız ortadan kalkıyor, neden? Vergi sisteminde zaten dolaylı vergiler ağırlıklı, zannediyorum yüzde 65 düzeyinde yani tüketimden alınan vergilerden oluşuyor. Efendim, vergi kaçağı çok fazla ve kayıtdışılık var. Bu ortamda vergileri nasıl kullanacaksınız da işte o saptanan iktisadi ve sosyal hedeflere ulaşmaya çalışacaksınız? Mali Milat’ın kaldırılması bence bu açıdan da maliye politikasının etkisizleştirilmesi yolunda önemli; fakat negatif bir adım atılması olarak yorumlanabilir; bunu da dikkate almamız gerekiyor.

Bu turda son bir şey daha söylemek istiyorum: AKP’nin Hükümet Programı’nda maliye politikasının temel hedefinin faiz dışı fazlaya ulaşmak biçiminde ifade edilmektedir. Böyle bir hedef saptandığında maliye politikası *de facto* tasfiye edilmekte ve herhangi bir etkinlik sorunsalı da söz konusu olmamaktadır. Bu bağlamda temel sorunsal da Mali Milat’tan hareket ederek borçların çevrilmesi oluyor ki, burada da tabii sorunlar var. Zaman kalırsa belki ikinci turda bir bağlantı kurmamız mümkün olabilir.

Nazif EKZEN- Sayın Doğan, siz sanıyorum Mali Miladı da Mecliste yakından izlemiştiniz, mali miladın kaldırılmasını da yakından izlediniz. Mali Af Yasasını yakından izliyorsunuz. Bir de iki gündür sözü edilmeye başlandı, bir de AKP Hükümeti "reform paketi getireceğiz" diyor; buna niye ihtiyaç duyuyorlar? Çünkü Sayın Bakanın söylediği kadarıyla "şimdi 1994’ten de geriye düştük, 1993’e geriledik" diyor. Öbür taraftan da Sinan Hocam belirtti. Esasında Türk ekonomisinde tek gösterge kaldı, o da faiz dışı fazla. Yani makro gösterge diye artık bir tek onu almaya başladık. Diğer unsurların önemi kalmadı. Bunlarla birlikte düşündüğünüzde mali miladın kaldırılmış olması iktisat politikası veya maliye politikası uygulaması açısından bir siyasi iktidarın elindeki etkin bir aracı kendi rızasıyla bırakması anlamına gelmiyor mu?

Zülfikar DOĞAN- Teşekkür ederim.

Tabii en son söylediğinizden hemen başlayayım. Siyasal iktidarlar, doğal olarak oy aldıkları kesimlerin eğilimlerine çıkarlarına paralel siyasal politikalar uyguluyorlar. O nedenle de temel hedef, özellikle vergi konusunda baktığımız zaman ne kadar vergi almak istiyorsunuz veya vergi alma gibi bir iradeniz var mı? Uygulamayı öngördüğünüz yönetimi gerçekleştirirken kaynağı nereden sağlamayı hedefliyorsunuz?

Sayın Temizel başlangıçta bir tarihsel süreç çizdi. Gerçekten o tarihsel süreci şöyle bir hatırladığımız zaman buna paralel birtakım gelişmelerin Türkiye’de yaşandığını gözlemliyoruz. Yani bugün geldiğimiz noktadan biraz daha geriye gittiğimiz vakit 1982 seçimlerinden sonra 1983’te Anavatan Partisi iktidara geldiğinde (ben mesela gazetecilik yaşamım boyunca herhalde en az 20 tane vergi reformu yasası izlemiştir) ilk yaptıkları iş yine kapsamlı bir vergi reformu düzenlemesiydi. Bu vergi reformu düzenlemesine baktığımız zaman da özellikle rant kesiminin faiz gelirlerini vergi dışında bırakan büyük şirketleri, büyük kurumsal vergi mükelleflerini aynı şekilde, sanki oransal olarak baktığımız zaman çok yüksek vergi oranları söz konusuymuşcasına, ama irdelediğiniz zaman içinde getirilen istisnalar, muafiyetler ve vergi dışlıklarla neredeyse sıfır vergi mertebesine kadar inen bir düzenleme yapıldı ve Türk mali sisteminin bence yine en temel güç kaynağına yol açan unsurlardan bir tanesi de o dönemde, tıpkı şimdi yine sıkça konuşulduğu gibi "şu devletin küçültülmesi, devletin etkinleştirilmesi" adı altında ekonomi yönetiminde yapılan birtakım düzenlemeler.

Yani daha baştan yapılan bu düzenlemenin en somut unsuru Hazine biriminin Maliye Bakanlığı içerisinden alınıp doğrudan Başbakanlığa ve ilgili bir devlet bakanlığına bağlanmasıyla Hükümet veya o dönemin siyasal iktidarı aslında siyasi stratejisini, ekonomik stratejisini de bir anlamda ortaya koydu. Türkiye siyasetini belirleyen belirli kesimlere kaynak aktarabilmek amacıyla ekonomi yönetiminde böyle bir yapısal değişikliğe gidiyorum anlamındaydı bütün bu yapılanlar. Tabii Türkiye birtakım şeyleri o kadar yoğun yaşıyor ki, dün de bir gazetecilik seminerindeydim, Avrupa Birliği üyesi ülkelerden 20’ye yakın gazeteci arkadaş gelmişti, onlar da aynı şeyi söy-

lediler. "Sizler çok şanslı gazetecilersiniz; çünkü ben öğleden sonra konuşmacıydım, bir yarım saat gecikmek zorunda kaldım. Çünkü bir sürü sıcak olay var. Yani açtım, yarım saat gecikeceğim diye özür diledim. Yani gün içinde bile saatten saate pek çok şey değişebiliyor, siyasi ekonomik olarak ve tabii bu kadar yoğun yaşayınca da olup biten birtakım şeyleri kolay kolay hatırlamıyoruz. O nedenle böyle bir başlangıç yapmakta yarar gördüm.

Mali Milat, Sayın Temizel'in çabalarıyla gündeme geldiğinde aslında çok ciddi bir umut ışığıydı Türkiye için. Çünkü yıllardır bir gazeteci olarak hep yazdık, çizdik, vergi kaçağı, kayıtdışı ekonomi, kara ekonomi, rakamlar, hesaplar ortaya atıldı. Ulusal gelirin toplamı kadar Türkiye'de bir kayıtdışı ve kara ekonomi toplamı olduğu söylenildi. Bunlar zaman zaman resmi kurumlarca da tahmini olarak teyit edildi. Ama bunun vergilendirilmesi yönünde karşıt bir lobi, çok güçlü bir lobi var ki bugüne kadar çok somut bir adım da atılamadı.

İlk kez, Türkiye son 15-20 yıl içerisinde böyle bir şeyi gerçekleştirmeye kalktı ve bu gerçekleştirilirken de hep özlediğimiz, savunduğumuz bir demokratik yapı içerisinde bu oldu. Sanıyorum bir yıla yakın bunun sadece hazırlıkları ve tartışmaları sürdü. Maliye Bakanlığı üniversitelerle, iş alemiyle, işçi sendikalarıyla, başta Odalar Birliği olmak üzere pek çok kesimle bunu tartışarak, bu rapor tasarısını tartışarak gerçekleştirdi ve tüm kesimlerin de desteği alındı. O yüzden de mesela ilk kez Türkiye'de bu kadar radikal bir vergi düzenlemesi yapılmaya kalkışılmışken çok geniş de bir toplumsal birliktelik, toplumsal uzlaşma ortamı oluştu. Fakat sonrasında ne olursa birdenbire ya diyorum bizim iş alemimiz özellikle bu konularda biraz intikal sürati düşük, sonrasında bir pişmanlık içerisine girdiler. Hatta ben mesela bu çalışmaların içerisinde bizzat yer alan pek çok akademisyenin bile bilahare saf değiştirdiğini, "yahu işte bu çok yanlış bir şeymiş," hatta yapılan düzenlemelerin açıkları konusunda karşı tarafa veya karşı görüşler beyan eden tarafa birtakım tüyolar, bilgiler verdim. Onların sözcülüğünü, savunuculuğunu üstlendiğini de gördüm.

Aslında Türkiye Mali Milat olayında çok dehşet bir şey yaşadı. Müthiş bir dönüşüm ve değişim; ama hiçbir zaman da bu uygulanmadı. Uygulanmayan bir yasanın veya bir yasa maddesinin bu kadar çok tartışıldığı ve bu kadar çok ekonomiye zarar verdiği yönündeki bir olayı da herhalde Türkiye'den başka hiçbir ülke ekonomisinde göremezsiniz. Gerçekten Sayın Temizel'in dediği gibi bu hükümler sadece 10 gün yürürlükte kalabildi. Çünkü zaten hep ertelemelerle 2003 başına kadar gelinmişti, hiçbir zaman uy-

gulanmadı. 2003 başında ilk düzenleme Cumhurbaşkanı tarafından veto edilince fiilen yürürlüğe girmiş oldu; ama hemen bir hafta içerisinde yapılan düzenlemelerle tekrar hatta o bir haftalık süre içerisinde bile medyada, gazetelerde, televizyonlarda haberler çıkacak, bütün Türkiye'ye "nereden buldun?" diye heyetler çıkartılacak, bu tür haberler bile çıktı. Bunları düşündüğümüz zaman, gerçekten Ak Partinin neden ilk etapta bunu gündeme getirdiğini daha rahat anlıyoruz.

Birincisi, Ak Partinin siyasi tabanını analiz ettiğimiz vakit, ağırlıklı olarak "Anadolu sermayesi" dediğimiz veya kısmen de "yeşil sermaye" olarak adlandırdığımız bir tabana hitap ediyor. Bu kesim, büyük ölçüde küçük ve orta boy işletmelerden oluşan bir kesimdir. Her ne kadar, Türkiye'de kayıt düzenine geçiş falan savunuyorsak da, mesela bankacılık reformunun temel unsurlarından biri oydu. Türkiye Odalar Birliğiyle yapılan son müzakerelerde de, BDDK Başkanının yönelttiği eleştirilerden biri buydu, yani "siz en başta kendi üyelerinizin muhasebe ve kayıt sistemlerinin şeffaflaşmasını sağlamalısınız. Biz öyle bir bankacılık reformu gerçekleştiriyoruz ki, 3 sene sonra sizin üyelerinizin büyük bölümü, şu mevcut kayıt sistemiyle bankalara kredi için dahi başvuramayacaklar, çünkü bunu şeffaflaştıran bir düzene geçeceğiz" Ak Partinin ekonomik ve sosyal tabanı, büyük ölçüde bu kesimden oluşuyor.

İkincisi, mesela Acil Eylem Planında yine dikkatlerden kaçan bir madde vardı veya çok yansımada. Özel finans kurumlarının yurtdışında şube, temsilcilik açmaları ve yurtdışında mevduat toplamaları gibi, çünkü ifadesi aynen odur. "Faize sıcak bakmayan tasarruf sahiplerine tasarruflarını değerlendirme imkânı sunabilmek amacıyla" diye, gerekçesi olarak bu belirtiliyor.

Baktığımız zaman, böyle bir ekonomik tablo ve yeni gelmiş iktidar, diğer taraftan da, 1 ay sonra yürürlüğe girecek bir yasa düzenlemesi var. Erteleme süresi 31 Aralık 2002'de doluyordu, 1 Ocakta da yürürlüğe girecekti ve o nedenle acil olarak bunu gündeme getirdiler ve yasalaştırdılar. Fakat, bundan sonra ne olacak?.. Açıkçası o konuda zaten Türkiye'de geriye dönüp baktığımızda, yapılan vergi reformlarının hemen hemen tamamına yakını, sistemi daha da karmaşık hale getiren, vergi alınmasını iyice zorlaştıran düzenlemeler içerirken, iki üç maddesiyle bütün sistemi şeffaflaştıran ve kontrol altına alan bu düzenlemeden bu kadar yakınılmasının gerekçesini anlamak çok daha kolaymış gibi geliyor. Tabii, bundan sonra çok ilkel bir sisteme dönüyoruz. Bir taraftan "vergi barışı" deniliyor, 1998'e kadar geriye giden bir dönem için, geriye dönük vergi incelemesi yapılmaması

yönünde düzenlemeler getiriliyor. Vergi borçlarının, ana para dışında faiz ve cezalarının affedilmesi, birtakım alacaklardan vazgeçilmesi gibi, hadi bunu ekonomik krizin getirdiği yükü de izah edebiliriz, ama bütün bunları yaptıktan sonra, bir de IMF zoruyla -bugün görüşmelerde yine en çok gündeme gelen konulardan biri oydu- vergi reformu, yani aylardır IMF, 2002 yılının Ekim ayı itibarıyla Vergi Reformu Tasarısının Meclise sunulmuş olması şartını getirmişti. Bu bir türlü gerçekleşmedi, ama bütün bunlar yapıldıktan sonra, getirilecek bir vergi reformunun içeriğine baktığımız zaman, Acil Eylem Planının ipuçlarını görüyorsunuz. Orada yeni bir vergi veya sistemi etkin kılacak bir düzenlemeden çok, yine etkin olmasını ortadan kaldıracak, işte gelir idaresinin yeniden yapılandırılması, hatta Maliye Bakanlığının içinin tümüyle boşaltılmasını getirebilecek bir Gelirler Müsteşarlığı gibi, tıpkı Hazine gibi kurulması, bunun gibi vergi denetimlerinin etkinleştirilmesi, sıklaştırılması, hep söylenen birtakım şeylerin dışında, reform gündeme getirilen çok fazla somut bir şey yoktur.

Seçim bildirgesi ve Hükümet Programına baktığımızda, bu Hükümetin de vergi alanında, maliye politikaları alanında temel ilkelerinden biri, vergi almamak, aksine vergi oranlarını düşürmek, "mükellefle idareyi barıştırmak" adı altında vergilendirilmiş alanları daha da daraltmaktır. Bunun sermaye birikimi yaratıcı etkisi olur mu?.. 1983'ten bu yana benzer politikalar izlendi ve hiçte öyle bir etkisi olmadı. Aksine, kayıtdışı, vergilendirilmemiş ekonomi katlanarak büyüdü.

Ben, medyanın tavrının da önemli olduğunu düşünüyorum. Bu konularda kamuoyu yaratmak, bu düzenlemeleri desteklemek açısından, gerçekten medyanın tavrı oldukça önemlidir. Türkiye'de medyanın son 10-15 yılda, hem yapı olarak, hem örgütlenme olarak, hem de sermaye sahipliği olarak geçirdiği dönüşüm, maalesef gelinen noktada, özellikle vergi ve maliye politikaları başta olmak üzere, bu konuda ciddi bir kamuoyu oluşturulmasının önünde en büyük engeldir. Medya gruplarının, bizatihi kendilerinin uğraştıkları alanlar, yapıları, örgütlenmeleriyle, neredeyse son 10-15 yılda kayıtdışı ekonomiden, mevcut sistemin açıklarından nemalanarak büyüyen bir yapı gösteriyorlar. Burada "kayıtdışı" derken, kara parayı falan kastetmiyorum. Dolayısıyla, bunda da medyanın "Mali Milat", "nereden buldun?" gibi düzenlemelere karşı çıkması veya karşı çıkmasa bile en azından destek vermemesi, sessiz kalmasını, sistemin getireceği yararların kamuoyundan gizlenmesi konusunda yandaş politikalar izlemesini de, kendileri açısından baktığımızda, mevcut yapı itibarıyla doğal karşılıyorum. Çünkü, en azından 20 yıla yaklaşan kendi gazetecilik mesleğim sürecinde, çalıştığım kurumla-

rın sahiplerinin başlangıçtaki, yani ilk işe girdiğim andaki konumuyla, bugünkü konuları arasındaki farkı gördüğüm zaman, gerçekten sistemin nerede, ne kadar çok işe yaradığını, ne gibi katkılar sağladığını çok somut bir şekilde görebiliyoruz.

Türk vergi sistemi, maliye politikaları açısından çok ciddi bir tahribattır. Bence, Mali Milat ve nereden buldun uygulamalarının tümüyle, yani en azından bir erteleme olabilirdi ki, eleştirdiğimiz IMF programı, "bunu en azından geçici bir süre erteleyin, aksi takdirde yapacağınız vergi reformunun altyapısı tümüyle yok ediyorsunuz" diye IMF yönetimi bile bu konuda bize eleştiriler yöneltiyor. Fakat, Hükümet ne hikmetse, bu konuda son derece kararlı bir tavır izledi ve sistemi kökten yok etti.

Sanıyorum Türkiye, önümüzdeki dönemde özellikle vergi alanında uğranılacak büyük kayıplar ortaya çıktıkça, Mali Milat olmasa bile, belki etrafından dolaşarak birtakım şeyleri yine kendi iradesiyle değil, ama dışarıdan yapılacak birtakım zorlamalarla gündeme getirmek mecburiyetinde kalacaktır. Eğer, siz uluslararası ekonomiye entegre olmak istiyorsanız, bu kadar denetimsiz, bu kadar kontrol dışı bir ekonomiye dışarıdan yatırımcı da bekleyemezsiniz. Rekabet açısından da, bu son derece olumsuz koşullarda, kimse gelip Türkiye'de yatırıma girmez. Dolayısıyla, en fazla 1 yıl içerisinde, Türkiye benzer bir arayış içerisine yeniden girecektir.

Nazif EKZEN- Teşekkürler Sayın Doğan.

Sayın Başağaç, Sayın Doğan konuşmasının son bölümünde çok önemli bir tespitte bulundu. Sistemi bu kadar kayıt dışılığa iten bir boşluk yarattık ve uluslararası alanda Türkiye'ye gelecek sermaye umutları içerisindeyiz. Siz, TÜRMOB olarak bütün bu uygulamaların bir başka tarafındasınız. Böyle bir hareket noktasını alırsak ve Sayın Bakanın sözlerinin bitiminde söylediği "çok daha eski bir sisteme gittik, 93'e döndük ve kontrol mekanizmaları çok zayıfladı" Gerçekten böyle bir boşluk içinde miyiz?

Halil BAŞAĞAÇ- Sayın Ekzen çok teşekkür ederim.

O zaman Sayın Doğan'ın dediğinden tekrar şu çıkıyor: "Vergi alma, borç al" politikasını devam ettireceğiz.

Türkiye'de hep şunu söylüyoruz: Vergi reformu bir noktaya kadar teknik bir olaydır, teknisyenlik işidir. Ancak, son noktada siyasi tercih olayı vardır. Ben, bunu her yerde, her fırsatta hiç bıkmadan söylüyorum ve söylemeye devam edeceğim. Dolayısıyla, ciddi bir vergi reformu, siyasi tercihlerin yapılarak, siyasi kararlılığın da gösterilerek sonuçlandırılması gerekiyor. Türkiye'ye baktığımız zaman, Türkiye'de ciddi bir vergi reformu yapamayışımızın temel nedeni olarak, bu siyasi kararsızlığımızı görüyorum. Dolayısıyla, bu çalışmalardan ciddi bir sonuç alamıyoruz.

Seçimlerden çıkan sonuçları hepimiz biliyoruz, gerçekten "Mali Milat" olarak adlandırılan kanunun hemen arkasından 99'da yapılan seçimlerdeki manzarayı hatırlarsanız, en büyük partinin oyu yüzde 20'lerdeydi, geri kalan partiler hep onun altındaydı. Şu andaki manzaraya bakarsanız, yine yüzde 30 civarındadır. Parlamento'ya yüzde 60'a yakın bir oy girmiş, onun dışında geri kalanı yine Parlamento dışındadır. Türkiye, siyasi kararını verememiş bir ülke olduğu için, siyasi tercihini ortaya koyarak ciddi ve kararlı bir tutum gösterip vergi reformu gerçekleştirmede zorlanıyor. Vergi reformu yapmanın, bence dört temel aşaması var ve bu dört aşamanın da aynı anda yapılması lazım. Ben, bunları hep "dörtlü saç ayağı" diye adlandırıyorum.

Birincisi, vergi kanunlarında gerekli değişiklikleri yapmaktır. Belki, Mali Milat o amaçla, iyi niyetle yola çıktı ve sac ayağının sadece bu kısmını düzeltmeye çalıştı. Ancak, onun dışında ekonomiyle ilgili olan diğer vergi kanunları var ki, vergi yargısından tutun da, Türk Ticaret Kanununun taşıdığı hükümlere kadar, bankacılık sektörünün, sermaye piyasasının içinde bulunduğu durumlara kadar ve buralarda da, vergide istediğiniz sonuca yönelik olarak, aynı anda eşgüdümlü bir değişiklik yapmazsanız, sonuç almakta zorlanıyorsunuz. Bugün en basitinden bankaya bir çek bozdursanız, bankalar bu çek için size kafasına göre belge verir, kimisi hiç vermez, yani biz böyle bir ülkeyiz.

Bir diğ er ayağı da, gelir idaresinin öteden beri söylenen birtakım yeter-sizlikleri vurgulanarak hep istenilen değişiklerdir. Sonuçta kanunları uygu-layacaklar insanlardır. İnsan unsurunu yok sayarak bir yere varamıyoruz.

Bir diğ er ayağı, vergi denetimidir. Denetimde de, mevcut denetim ele-manlarının örgütlenme yapısından tutun, bunların çalışma koşulları ve çalışma olanaklarına kadar, ciddi düzenlemeler yapılması gerekiyor.

Bütün bunları yapmaya çalışan bir vergi reformunu, maalesef Türkiye'de şu anda hiçbir siyasi iktidar yapmadı. Biz, bazı dönemler ciddi olarak bun-ları yapmaya kalkıştık, ama genelde hep yıl sonlarına doğru, enflasyondan aşınan oranları düzeltmek için yaptığımız rutin değişikleri bile, çoğu ikti-darlar "vergi reformu" adı altında adlandırmaya kalktı. Gerçek vergi refor-mu, bu dediğim dört sac ayağında aynı anda kararlı bir şekilde uyumlu de-đişiklikleri içeriyordu.

Sayın Temizel, niçin bir arayışa girdiğimizi çok güzel ortaya koydu. Gerçekten kaynak teorisi, kendi içinde birtakım uygulama olanaksızlıkları nedeniyle Türkiye'de yeterince vergi alınmasına olanak sağlamadı. O ne-denle, net artış teorisi arayışına girdik. Biz, aslında sonuçta yepyeni bir şey-ler getirmiyorduk. Aslında Türkiye'de adı konulmasa da, eski kaynak teori-sini net artış teorisine doğru destekleyen servet incelemesi olayı vardı. Biz, servet incelemesini 84'te kaldırdıktan sonra, anladık ki orada ciddi bir boş-luk oluyor. O zaman ki, içinde ciddi oto kontrol müesseseleri olarak, Asga-ri Gayri Safi Hâsıla, Ortalama Kâr haddi ve Hayat standardı vardı. Ancak, bütün bunların yetmediğini görünce, biz net artış teorisinde aslında ilk adım Vergi Usul Kanunundaki 30/7. Maddedeki değişiklikle attık. Yanılmıyor-sam, 94 yılındaydı, getirilen değişiklikle bir çeşit servetin yeniden sorgu-lanması yönünde bir değişiklik yapıldı. Ancak, orada yine eksiklik, geçmişe yönelik bir servet beyanı alınmadığı için, o madde kadük halde kaldı, hiçbir zaman işlerliği olmadı. 98'de 4369 sayılı Kanunla, "Mali Milat" olarak bil-diğimiz Kanunla getirilen, aslında o maddenin tekrar işlerlik kazanmasına yönelik doğru bir uygulamaydı.

Ama bütün bu düzenleme ve değişikliklere çeşitli karşı çıkışlar oldu. 12 yıl gelirler kontrolörü olarak, vergi inceleme elemanlığı yaptım, bakan-lıkta değişik görevler üstlendim. şu anda 95 yılından beri yeminli mali mü-şavirlik yapan ve aynı zamanda TÜRMOB'da görevler üstlenen, gerçekten masanın her iki tarafında bulunmuş biri olarak, işletmelerde hep şunu gör-düm: Türkiye'de ciddi bir kayıtdışılık var. Ancak, bu kayıtdışılık sadece,

gerçekten tam anlamıyla, kayıtdışı olan işletmelerde değil, maalesef hemen hemen her işletme bir şekilde az da olsa, çok da olsa, kayıtdışılıkla ilgileniyor, istemese de karşılaşıyor. Çünkü bizde öyle bir belgelendirme, ekonomik sistem ve yapı var. Öyle olunca, işletmeler aslında perde arkasında, çok daha fazla vergi vereceklerinden öte, esas ileride bir şekilde kayıtdışı edindiği servetin sorgulanmasındaki rahatsızlığı hissettiler. Oysa, çağdaş bir ülkede bu rahatsızlığın hissedilmemesi lazımdı.

Bizim işletmelerimizin, yapılarında yeminli mali müşavir olarak gördüğümüz bazı hesaplar ve bunların düzeltilmeden, "nereden buldun?" sorusuyla karşılaşması, işletmeleri rahatsız etmeye başladı. "Bunlar nedir?" dersiniz, uygulamada şunu görebiliriz: Bizde, öyle garip bilançolar var ki, işletmenin kasasında, işletmenin normal ihtiyacının çok çok üzerinde para vardır. Bu para kasada var görünür ve öyle bir işletmeye baktığınız zaman, bu işletmenin bankadan kredi çekme isteğinde olduğunu görürsünüz. Bu bilançoyla bankaya kredi talebinde bulunmuştur ve ilginçtir ki, banka ona şunu söylemez: "Sen, benden para istiyorsun, ama senin kasanda para duruyor. Niye beden para istiyorsun?" demez. Banka gayriresmi olarak şunu biliyordur: O işletmede o para yoktur.

Yine, aynı şekilde ortaklar cari hesabına bakarsınız, işletmenin ortakları işletmeden anormal miktarlarda ya alacaklıdır ya da borçludur.

Yine, özellikle bazı sektörlerde buna yol açan nedenlere girdiğiniz zaman, belgelendirilemeyen çok fazla gider vardır. Bütün bunlar sonucunda işletmeler, giderlerini belgelendiremediği için, bu muhasebe dengesini kurabilmek açısından ne yapıyor?.. Bu sefer, gelirini gizleme yoluna gidiyor, çünkü nasılsa vergi sistemi mekanizmalarında gelirini sorgulayacak çok fazla sistem yok.

"Mali Milat" diye bildiğimiz, 4369 sayılı Kanuna karşı çıkış nedenleri aslında burada başladı. Dediler ki, "bütün bunlar düzeltilmeden sorgulama sistemine geçen bir ekonomide, kayıtdışılığın bu derece fazla olduğu bir ekonomide, biz artık gelirlerimizi gizleme olanağına da sahip olmayacağız ve dolayısıyla o dengeyi kuramayacağız"

Mensubu olduğum TÜRMOB camiası, 4369 sayılı Kanunu savunan bir örgüttür ve kaldırılmasına da karşıydık. Dediğimiz bu rahatsızlıklar düzelterek uygulanması lazımdı. Ancak, bizde anayasalar bile etki-tepkiyle yapıldığı için, bir siyasi kararsızlıkla, bir karşı çıkışla bu sefer mali miladı tamamen yok sayarak, üstelik demin bahsettiğim Vergi Usul Kanununda bu-

lunan 30/7'deki sorgulamayı da kaldırıp geriye dönüyoruz, üstelik hayat standardını da kaldırıyoruz; en önemli noktalardan biri budur. Bunu söylerken, aslında hayat standardına taraftar biri değilim, çünkü bir uzman, teknisyen olarak biliyorum ki, hayat standardı çağdaş bir vergileme sistemi değildir. Ancak, bu çaresizliğin eseri bir eksiklikten dolayı sisteme konulan bir şeydi. Siz, bu eksikliklerden hiçbirini düzeltmeden, en son elinizde kalan ciddi bir vergi alma müessesesi olan hayat standardını da kaldırırsanız, artık gelirin vergilendirilmesinde tabii ki 94'ün de çok gerisine düşmüş olacaksınız.

Hükümetin önünde vergi reformuna yönelik ciddi bir tasarı var mı?.. Varsa, keşke o konulardaki hazırlıklarını kamuoyuyla paylaşırdı, o konulardaki düzenlemelere paralel adımları atsardı. Onları yapmadan bu adımları atmak, bence yanlış oluyor. Dikkat edin, 4369 sayılı Kanun çıkarılırken, Türkiye hep kayıtdışı ekonominin faydalarını tartıştı ve o zaman şunu anladı ki: Türkiye'de çok ciddi olarak kayıtdışı ekonomiden beslenen kesimler var ve bunun devam etmesini istiyorlar. Maalesef, bu konuda biz bazı yetkililerle falan görüştüğümüz zaman hep şunu söylediler: "Yahu, dünya ekonomisinde 'kayıtdışı ekonomi' denilen, tam hesabı da yapılamayan, boşta gezen sermaye var. Bu sermaye, hangi ülkeyi rahat bulursa dolaşiyor. Siz bunu da Türkiye'den kovalamaya çalışıyorsunuz" diye, iktisatçıların pek katılmayacağı böyle garip iddialar ortaya atıldı. Gerçekten mali miladın neresi kötüydü?.. Aslında bu çok da tartışılmadı. "Çuvalla paralar kaçtı" denildi, Sayın Bakanımızın dediği gibi, pek onun hesabının yapıldığını da sanmıyorum.

Bir incelemede hiç unutmam, 80'lerde bir işletme sahibine (o günün parasıyla çok büyük bir fatura vardı), dedim ki, "hadi hepsinden vazgeçtim, bu kadar parayı nasıl taşıdınız?" Dedi ki, "Halil Bey, çantayla taşıdım" O günde yanılmıyorsam, en büyük para 10 bin falandı. "Gel o zaman oturup bir hesap yapalım. Bu kadar parayı, para kupürü olarak çantaya nasıl koyarsanız?" dedim. Oturduk bir metreküp hesabı yaptık, neredeyse bir oda gerekliydi, yani çantayla taşınmayacağı anlaşıldı. "Mali Milattan paralar kaçtı" bahanesine baktığım zaman, aklıma hep o anı geliyor. O kadar büyük paralar söyleniyor ki, onları öyle dolar olarak, hele hele Türk Parası olarak yurtdışına kaçırıldığını iddia edenlerin, oturup o hesapları yapması lazım. Dolayısıyla, sorun oralarda değil, sorun dediğim gibi, siyasi kararlığın olmamasında ve kimden vergi alacağımıza tam olarak karar veremememizdedir.

Nazif EKZEN- Evet, ikinci turlarda, bu konuştuğumuzun devamı olarak mı gitmek isteriz, yoksa farklı alanlara değinmek ister miyiz?

Ben, zamanı sınırlı olduğu için sözü öncelikle Sayın Doğan'a vermek istiyorum.

İlk tur konuşmanızı bitirirken söylediklerinizle, Sayın Başağaç'ın, yani uygulamadan gelen birisinin söyledikleri çok yaklaştı. Orada bir de, BDDK'nın tereddütlerine değindiniz. Öbür taraftan da, Türkiye'ye gelme niyetinde olan uluslararası sermayenin, bu sistem içinde büyük rahatsızlık hissedebileceğini ve rekabeti engelleyeceğini söylediniz. Bu ikisini göz önünde tuttuğunuz zaman, önümüzdeki dönemde mevcut ekonomik sistem nasıl bir vergi yapısıyla çalışacak?

Zülfikar DOĞAN- Tabii, öncelikli şunu tespit etmekte yarar var: Vergi veya maliye politikaları, sistemin çok önemli bir ayağıdır ve bunu yaparken, diğer ayakları da göz ardı etmemek gerekiyor.

Az önce bıraktığım yerden devam edecek olursam, Türkiye çok ciddi bir bankacılık krizi yaşadı. Bu krizin temel nedenlerinden biri, bankaların bilançolarındaki geri dönmeyen veya tahsil edilemeyen alacakların büyüklüğü ve tabii banka sahiplerinin bankanın üstünden aldıkları kaynaklar da var. Ama mesela, yapılan hesaplamalara göre, en son yaklaşık 30 katrilyon civarında, şu ana Mevduat Sigortası Fonuna alınan bankalara, Hazine kâğıdı karşılığında kaynak aktarıldı.

Yine, BDDK Sayın Başkanının açıklamalarıyla öğreniyoruz ki, bu yıl bu Hazine kağıtlarının önemli bir kısmının vadesi doluyordu, ama Mevduat Sigortası Fonu, bankaların tahsil edilememiş alacaklarında ciddi bir tahsilat yapamadığı için, bu parayı Hazineye geri ödeyemeyecek. Kâğıt üzerinde yeni bir kredi anlaşmasıyla bunun süresini, vadesini uzatma koşullarını yeniden değiştirme çalışmaları var. Eğer, Hükümet de onay verirse, bununla ilgili önümüzdeki günlerde Hazineyle BDDK veya Mevduat Sigortası Fonu arasında yeni bir protokol yapılacaktır.

Burada "30 katrilyon" dediğiniz zaman, tabii çok ciddi bir paradır. Bu nereden kaynaklanıyor?.. Bankaların tahsil edemedikleri, kredi olarak verdikleri halde geri alamadıklarıdır. Tabii, bunun içinde vergi faizi, gecikme faizi falan da katmak lazım. Ama neresinden bakarsanız bakın, rakamsal boyutu çok büyüktür.

Neden bankacılık sistemi bu kadar büyük batıklarla karşı karşıya kalıyor?.. Sayın Temizel, çok daha iyi biliyordur, çok daha izahatlarda bulunabilir, çünkü BDDK Başkanlığı da yaptı. Az önce kayıt olayından bahsettiğim için, oraya bağlayacağım. Eğer, sistemde şirketlerin bilançoları, kayıtları düzenli değilse, bunları denetleyen, bunların gerçekliğini kontrol eden mekanizmalar yoksa, bankayla şirket arasındaki kredi ilişkisinde, alınan paranın kullanımı noktasında ister istemez bu tür sıkıntılar, sorunlar ortaya çıkabiliyor. Siz, çok başarılı, kârlı, verimli, pazarı olan bir şirket olarak gördüğünüz ve kredi sağladığınız bir şirketin bilançosunun hiçbir şekilde gerçekleri yansıtmadığını, ancak kredi alacağınız battığı zaman öğreniyorsun. Dolayısıyla, Türkiye bugün vergi alamaz veya vergi almaktan ziyade, borç alma noktasına gelmişse, sanıyorum birinci sorun, sistemin çok ciddi bir şekilde şeffaf, kayıt altında olmaması ve dolayısıyla, nereden neyi alacağını, belki Maliyenin de tam olarak bilmemesidir. Öyle bir noktadasınız ki, bakıyorsunuz çok kârlı bir şirket gözüküyor. O kârlılığını, bazen bilanço oyunları ile bankadan kredi alabilmek için bilançosunu çok farklı gösteriyor, ama o bilanço aynı zamanda şirkete çok ciddi bir vergi yükü de getiriyor.

"O vergi yükü ne?" dediği zaman, şirketin kendi çarkını döndürmesi neredeyse imkânsız hale geliyor. Dolayısıyla, olayın önemli bir boyutu, ama onun dışında onu tamamlayacak ve gerçekten birbirini doğrudan etkileyen diğer unsurlar da var. Sizin, bankacılık sisteminizi, kayıt sisteminizi, denetim sisteminizi doğru düzgün bir yapıya oturtmanız lazım. Mesela, Çek Kanunu imzaya açıldı. Bunların uygulanmamasından doğan yaptırım sistemini yeniden çok ciddi bir şekilde gözden geçirmeniz lazım.

Türkiye, uzunca bir süre ekonomik suça, ekonomik cezayı tartıştı. Sayın Temizel'in bakanlığı döneminde konu tekrar gündeme geldi. Vergi suçlarına veya vergi kaçakçılarına hapis cezası uygulanması tartışıldı. Bakıyoruz, Çek Kanunuyla benzer tartışmalar yine başlatılıyor. Anayasa Mahkemesi, bunun insan haklarına aykırılığı noktasında farklı bir karar verdi. Çek Yasasında bu yönde düzenlemeye gidiliyor. Çekiniz, hadi bir kez karşılıksız çıkabilir, bu ekonomik koşullardan kaynaklanabilir, ama ikinci kez benzer bir durumla karşılaşıldığı zaman, otomatik olarak hapis cezası uygulanıyor.

Dünyanın en gelişmiş ekonomilerinde hükümetler veya devlet, gerçekten özellikle vergiyi neredeyse bir ulusal politika, bir yurttaşlık sorumluluğu, bilinci olarak algıladıkları için, burada görülen birtakım olumsuzlarda ya da buna karşı işlenen birtakım suçlarda neredeyse ağır hapis cezasına kadar varan yaptırımlar getiriyorlar. Türkiye'de, biraz da sanıyorum, hem

vergi mevzuatının çok sık değişmesi, hem de her hükümetin, siyasal iktidarın mutlaka vergi affıyla veya ertelemesiyle işe başlaması, toplumda giderek bunun beklentisinin çok yaygın bir şekilde oluşmasına yol açtı. Bundan sonra kamuoyunun karşısına hangi siyasal iktidar veya Maliye Bakanı çıkarsa çıksın, "vergi kaçırmanın canını okuyacağız, şunu yapacağız, bunu yapacağız" dediği zaman, bu maalesef inandırıcılığını büyük ölçüde yitirdi. Çıkarılan yasanın uygulanmadığını veya nasıl olsa günün birinde bır af yasası çıkacağını biliyoruz. Bu vergi affı tartışmaları daha başlamadan önce, Türkiye henüz seçim atmosferine girmemişken, seçimlerin olup olmayacağı belli değilken, gerçekten vergisini ödeyebilecek durumda olan pek çok işyeri sahibi soruyorlardı "gerçekten seçimlerden sonra bir af çıkar mı? Bütün partilerin seçim bildirgelerinde buna benzer şeyler var. Bizim mali müşavir, 'Ağabey, ödeyemeyelim, nasıl olsa taksitlendirilecek' diyor" Yaklaşım bu olunca, ödeyebilecek gücü olan bile "böyle bir imkân sunulacaksa, ben de bundan yararlanayım" diyor. Diyelim ki, KDV beyannamesi vereceksek veya kurumlar vergisi, gelir vergisi taksiti varsa veya SSK prim ödemesi varsa, bunları ödemek yerine Türkiye'nin şu koşullarında çok basit bir hesapla, parayı 1-3-6 ay Hazine kâğıdında, repoda veya diğer fonlarda tutmanın getirisi de ortadayken, "nasıl olsa seçime de gidiyoruz, af veya taksitlendirme çıkacak" diye 18 aya kadar yayılıyor. Nitekim, şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu düzenlemeler görüşülüyor. Bunun yanı sıra kamu iktisadi teşebbüsler, belediyeler için, bu 24 aya kadar yayılıyor. Dolayısıyla, böyle bir imkân olduğunu hisseden mükellef, hiçbir zaman gidip de, "hemen şu borcumu ödeyeyim" demiyor.

Belki, katılırsınız, katılmazsanız, ama zaman zaman katıldığım toplantılarda dile getiriyorum. Bir önceki hükümet son olarak Avrupa Birliği düzenlemeleri çerçevesinde Anayasa değişikliği yaptı. Değişikliğin gerekçesi, bundan sonra bu tür adi cezalara yönelik af kanunları çıkartılırken en az 2/3 çoğunluk aranması yönündedir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde 367 oyu yoksak veya en az 367 oyla kabul edilmiyorsa, af yasası yürürlüğe konulamayacak. Bir de ayrıca Anayasa hükmü haline getirdiler, iç tüzüğü buna göre değiştirdiler. Ben, bunun gerçekten Türkiye'nin ekonomik anayasasının yazılması ve Anayasa hükmü haline gelmesi olarak düşünüyorum.

Sayın Temizel çok daha iyi bilir, ama bildiğim kadarıyla Alman Anayasasında bu yönde bir düzenleme var. Nasıl, "Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan her vatandaş eşit haklara sahiptir" deniliyorsa, vergi konusunda eşit yükümlülüklerle herkesin sahip olması ve bunun çok zor değiştirilecek bir Anayasa hükmü haline getirilmesi gerekir. Dolayısıyla, siyasal

iktidarların böyle her seçim dönemi veya her 3-4 yılda bir "vergiyi affettim veya taksitlendirdim" uygulamalarına gitmesinin önünün kesilmesi lazım. Türkiye'nin, sadece vergi alanı değil, birbirini bütünleyen diğer tüm alanlarda kayıtlı ekonomiyi zorlayacak birtakım düzenlemeleri devreye sokması durumunda ben şuna inanıyorum: Türkiye, son 30 yıl yüzde 60-80 arasında değişen bir enflasyonla yaşadı. Hiçbir ekonomi bu kadar uzun süreli ve kronik bir enflasyonun tahribatına dayanamaz. Ama baktığımız zaman, Türkiye'de 1970'lerde olduğu gibi, öyle kuyruklar, yokluklar, kıtlıklar yok. "Yaşam standardı" diyorsanız, belki çok küçük bir kesim, ama Türkiye'de nereden bakarsanız bakın, nüfusun 4-5 milyonu Avrupa Birliği standartlarının üzerinde bir yaşam standardına sahiptir. Dolayısıyla, Türkiye'de gerek yurtiçinde, gerekse de yurtdışında çok ciddi paranın da olduğuna inanıyorum. Bu değerlendirildiği, kayıt altına alınabildiği, en azından önemli bir bölümü kayıt altına alındığı zaman... Bizim insanımız, yurttaşımız bir şekilde yaptırım altında kendini hissetmesi gerekiyor. Yoksa, öbür türlü gerçekten kimse gönüllü olarak, ne yaparsanız yapın, hangi kolaylığı sunarsanız sunun, yani son yapılan mali barış veya vergi affı düzenlemesinin de 10 katrilyonluk tutarın önemli bir bölümünün tahsil edilmesi öngörülüyor, ama çok ciddi bir gelir sağlayacağını sanmıyorum. Geçmişteki örneklerine baktığımız zaman, aynı beklenti yaşatıldığı ve canlı kılındığı sürece, "bu olmazsa 1 sene sonra tekrar benzer bir düzenleme yapılır" düşüncesiyle, insanlar yine ödemeyecekler. Ama ödenmediği zaman ne olduğunu, hatta belki de canı yanarak görürse, sanıyorum çok daha farklı sonuçlar alabilir.

Son olarak şunu eklemek istiyorum: Madem, kamunun yeniden yapılandırılması, bir kamu yönetimi reformu da gündemde, Türkiye bunu da yapacak. Gerçekten ekonomi yönetiminin, Sayın Bakanın da en temel ilkelerinden biri, yani Hazine olayının artık hayata geçirilmesi lazım. Maliye, Hazine'nin borç hesaplarından bihaber, Hazine, Maliyenin gelir politikalarından bihaberdur. Devletin onlarca hazinesi var ve kim nereden ne borç alıyor, kim nereden ne gelir elde ediyor, kim nereye ne harcıyor?.. Devlet, bunun hesabını şaşırılmış, bilmez bir haldeyken, istediğiniz vergi reformunu yapın, ne kayıtdışılığı önleyebilirsiniz, ne de istediğiniz gelir politikalarını hayata geçirebilirsiniz.

Nazif EKZEN- Çok teşekkürler.

Zülfikar DOĞAN- Ben teşekkür ederim.

Beni mazur görürseniz başka bir toplantı için ayrılmak zorundayım, özellikle sizi tekrar dinlemek isterdim Sayın Bakanım.

Zekeriya TEMİZEL- Daha konuşuruz.

Zülfikar DOĞAN- Tekrar çok özür diliyorum, kusura bakmayın.

Nazif EKZEN- Sayın Sönmez, sizinle devam edelim.

Türkiye, Avrupa Birliğine ulusal programını gönderdi, üstünden çok zaman geçmedi. O ulusal programda, vergi düzenlemeleriyle ilgili yer alan önemli bir konu var. Orada diyor ki, "biz, çok mükemmel bir vergi reformu yaptık, hiçbir eksikliğimiz yok" Kastettiği 4369 sayılı "Mali Milat ve Nereden Buldun" diye bilinen Yasadır ve şimdi bunu yok saydık.

Prof. Dr. Sinan SÖNMEZ- Avrupa Birliğiyle neyimiz uyuşuyor ki, vergi yapımız uyuşsun?.. Aslında size çok kolayca yanıt verebilirim. Tabii, haliyle Mali Milatın çeşitliği yönleri üzerinde, başta Sayın Bakanımız olmak üzere duruldu. Ama iş vergi reformu meselesine geldi.

Zannediyorum, buradaki katılımcılar birçok noktada anlaştılar. Bu vergi reformunun sonucunun güç olduğu konusunda, Sayın Bakan da bunun deneyimini bizzat yaşamış olan, Maliye Bakanlığının başında bulunmuş biri olarak çok iyi biliyor. Bu vergi reformu nasıl bir reform?.. Aslında Vergi reformunun sistemi radikal biçimde baştan aşağı değiştirilmesi lazım. Bu kapsamda tabii Mali Milat çok önemli bir adımdı, ben de onu vurgulamaya çalıştım. Maliye politikasıyla bağdaştırarak, maliye politikasının etkin olması açısından da çok önemliydi. Sadece devletin gelir elde etmesi açısından değil, bunun ötesinde etkin bir maliye politikası izlemek açısından önemliydi.

Mevcut durumda mükelleflerlerin önemli bölümü vergi kaçırıyor; sokağa çıktığımız anda kayıtdışıyla karşı karşıya kalıyoruz. Bunu her gün yaşıyoruz. Belki, bu meblağları toplarsanız, hatırı sayılır bir tutara ulaşmak mümkün olacaktır. Bu tür kayıtdışılığın engellenmesi, vergi kaçığının en aza indirilmesi için sadece yurttaşlık ve vergi bilincinin gelişmesini beklememek lazım. Fakat, ciddi yaptırımların yanısıra, sisteme çeki düzen vermek ve toplumu vergi sisteminin adil olduğuna ikna etmek lazım. Ama ülkemizdeki gibi adil olmayan bir vergi sisteminde, işsizliğin kol gezdiği ve gelir düzeyi çok düşük mükelleflerin yaygın olduğu bir ekonomide, üstelik vergi sistemi dolaylı vergilere veya tüketim vergilerine dayanıyorsa, kişileri vergi ödemeye ikna edemezsiniz.

İkinci bir nokta, verginin politik tercihleri de etkilemesidir. Hiçbir ülkede, Avrupa'da seçimlerden önce siyasi partiler seçim öncesinde vergileri ar-

tırmayacakları, hatta düşürecekleri yönünde angajmana girerler.. İsveç'ten Almanya'ya bu böyle olmuştur. Sosyal demokratlarla, liberaller arasındaki siyasi çekişmelerde bu olguyu görebiliyoruz. Ben şunu hiç duymadım: İsveç'te, Fransa'da veya bir başka yerde, bir parti gelip de "sizin vergilerinizi artıracamız" diye bir şey söylemedi!. Almanya'da böyle bir şey oldu mu Sayın Bakan?

Zekeriya TEMİZEL- "Düşüreceğiz" diye çıktılar, sonra vazgeçtiler.

Prof. Dr. Sinan SÖNMEZ- Hatta, duyduğuma göre, "sözlerini tutmadı" diye Schröder için bir şarkı bestelemişler.

Dolayısıyla, vergilerinizi "artıracamız" diye propaganda yapılmaz. İndirme yolunda birtakım vaatlerde bulunulur. Ama şuna da bakmak lazım ki: Bu ülkelerde genelde her şey mükemmel olmasa dahi, böylesine büyük boyutlu bur kayıtdışı ekonomi yok, ekonomiler kayda alınmıştır ve dolayısıyla, ayarlama marjları olabiliyor. Ama Türkiye'de ciddi bir kayıtdışı ekonomi var. Rivayetler muhtelif, ben de bir tez yönettim, kayıtdışının dört hesaplama yöntemi var. Her yöntemle göre farklı sonuçlar çıkıyor. Yöntemlere göre en fazla parasalcı yöntem uygulanıyor, ona dayanarak buluyorsunuz. Ama diğer üç yöntemi uyguladığınız zaman farklı boyutlar ortaya çıkıyor. Ama buna karşın üzerinde hemen herkesin hemfikir olduğu husus kayıtdışılığın geniş boyutudur. Sayın Başağaç belirtti, ona ikinci turda değinecektim, kendileri birinci turda değindiler. Sadece popüler söylemler gazetelerde çıkmadı, birtakım akademisyenler de şu görüşü savundular: "Bu kayıtdışının olması Türkiye ekonomisinin hayrınadır" diye, bunu söylediler. "Böylelikle biz krizleri amorti ediyoruz, ekonomik büyüme sağlanıyor. Efendim, ortada gözükmeyen paralar sayesinde ki, bu paralar, kademe kademe veya zincirin halkaları gibi, sokaktaki vatandaşa kadar uzanıyor ve dolayısıyla, bundan nemalanıyorlar" diye böyle bir söylem de geliştirildi Böylece kayıtdışı ekonominin faziletlerinden bahsedilen bir ortam bile oluşturuldu. Adeta kayıtdışılığın yasallaştığı bir ortam yaratıldı! Böyle bir ortamda, mevcut ekonomik koşullarda kayıtdışılığın kontrolü son derece zordur, duvara çarparsınız. Çünkü her şeyden önce, toplumdaki bazı katmanların veya çıkar gruplarının gücü ortaya çıkıyor ve bu gayet tabii Parlamento'ya da yansıyor. Parlamentodan çıksa bile, bu sefer de Parlamento dışındaki siyasi veya diğer nitelikteki muhalefetle, dirençle karşılaşmak söz konusu oluyor, baltalamalar başlıyor. Bu durumda emek örgütlerinin, işçi sendikalarının kayıtdışına ve vergi kaçığına karşı net tavır alması gerekiyor. Ama ülkemizde işçi sendikalarının tavrı ortada; mali miladı desteklediler mi? 4369 sayılı yasanın

katledilişi karşısında sessiz kalmadılar mı? Diğer demokratik kitle örgütleri neredeydi? Çok ciddi boyutlarda kayıtdışı ve rant ekonomisinin olduğu ülkelerde veya toplumlarda kayda dayalı bir sistemi oluşturmak ve demokratik bir şekilde karar almak, yani vergi reformu bağlamında birtakım düzenlemeler yapmak son derece güç oluyor, hatta imkânsız hale geliyor. Onun için şu ortamda açıkçası AKP iktidarının mevcut yönelimlerini de dikkate alacak olursak, gerek bu uluslararası mali çevrelere sunmuş oldukları iktisat politikası tasarımları, Acil Eylem Programı ve önemlisi, Hükümet Programı ve geliştirdikleri söylem, her ne kadar bazı tutarsızlıkları olsa da -demin sayın konuşmacılar değindiler- vergi reformu yönünde ciddi bir proje gözükmemektedir.

Dolayısıyla bu konuda Avrupa Birliği meselesi çok karmaşık diye düşünüyorum, yani Avrupa Birliğine böyle bir şey yazılmış olabilir; fakat çok fazla sorunlar var, göstergeler kesinlikle de uymuyor. Avrupa Birliği meselesi başka bir toplantı konusu; tarafsınız, değilsiniz, eleştirirsiniz, onu kasetmiyorum, o konudaki görüşümü saklı tutuyorum, ama göstergelerimiz Avrupa Birliği ülkelerinkinden çok farklı. Salt kamu maliyesi göstergeleri ele alındığında; yani kamu harcamaları, vergi gelirleri ve borçlanmaya ilişkin rasyolar farklılığı açıkça ortaya koyuyor. Faiz ödemeleri bir kenara bırakıldığında merkezi bütçe harcamaları Türkiye'deki harcamaların yaklaşık iki katı, oysa Türkiye'de hala kamu harcamalarının yüksek olduğu propagandası yapılıyor. Vergi gelirleri ise Avrupa Birliği ülkelere göre düşük. Aday ülkeler açısından baktığınız zaman en olumsuz göstergelere gene Türkiye'nin sahip olduğu gözleniyor

Birinci turda belirtmeye çalıştım, özellikle daha da net olarak vurgulayayım: Böyle bir ortamda, ne ekonomiyi kayıt altına almak mümkün olabilir, ne de aynı zamanda bunun bir uzantısı olarak finansal rant gelirlerinin vergilendirilmesi mümkün olabilir. Yani yeni hükümetin bu yönde bir adım atabileceğini zannetmiyorum. Öncelikle iktisat politikası tasarımlarına baktığınız zaman, hiçbir şekilde net olarak neo-liberal politikalardan bir sapma görmüyorsunuz. Birtakım afaki şeyler var; sosyal devlet lafı kullanılmaksızın, sosyal devlete ilişkin düzenlemeler öngörülmezsizin birtakım yardımlardan falan bahsediyor, belki FAK-FUK-FON türü şeyler, gönüllü birtakım kuruluşlar. AKP'nin dayandığı inançlar da uygundur bu tür uygulamalara, yani birtakım cemaatler aracılığıyla seçtikleri yoksul kesimlere propaganda amaçlı yardım götürülmesi mümkündür; ancak bir bütün olarak hiçbir şekilde sosyal devlete sahip çıkmıyorlar.

Özetle bu neo-liberal politikalara tümüyle sahipleniyorlar. Bu çerçevede de aynı zamanda içte -sadece dış doğrudan yatırımlarla falan sınırlı değil ki vizyonları- sıcak paraya dayalı da bir ekonomik mekanizmayı öngörüyorlar, dolayısıyla bir kopuş yok. Bunu öngördüğünüz sürece de bu faiz batağından çıkamazsınız zaten, bu yönde adımları da yok. Bu bataktan çıkmadıkça, bu faiz meselesini radikal bir şekilde temizlemedikten sonra da sağlıklı, vergi yönünden de birtakım düzenlemelerin yapılması zor gibi geliyor, son derece güç gözüküyor. Yani ne niyetleri var, ne de ekonomik ve finansal ortam buna müsait gözüküyor şu anda.

Buna bağlı olarak şunu da söylemek istiyorum: Bu ortamda bir küçük mükellefi ele aldığınız zaman, yani fırsat buldukça vergi kaçırın bir mükellefi alın; bir tarafta çok kısıtlı bir grup büyük paralarla oynuyor -hadi kriz yılı diyelim, ama bu yılda da krizden çıkış var mı, yok mu, o da bir başka tartışma konusu- diğer tarafta yüzde 47'si faize yönelik bir konsolide bütçeye bakacak olursanız, böyle bir ortamda küçük mükellef de kendini çok rahat hissediyor ve mümkün olduğunca da vergisini kaçırmaya çalışıyor. Kuşkusuz bunu da önemsemek lazım. Bu sefer de devletten şunu beklemek yanlış: Vergini ödemeyeceksin, karşılığında kamu hizmeti alacaksın; böyle bir şey olabilir mi? Yani vergi bir yük değildir. Bir maliye hocası olmanın da yıllarca getirdiği bir sorumlulukla derslerde hep şunu vurguluyorum: "Vergi bir borçtur arkadaşlar." Öğrenciler ne kadar inanır, ne kadar inanmaz, o başka bir konu; bazıları inanmaz. Ama şakanın ötesinde, yurttaş vergisini ödemiyor; fakat devletten kamu hizmeti bekliyor. Bu da yanlış, etik olarak yanlış bir şey. Ama vergi mükellefi yurttışı ikna etmek için de vergi sistemi de dahil bu ekonomik sistemin değiştirilmesi lazım. Bu değiştirilirken de adaletli bir vergi sisteminin kurulması lazım.

Bunun ilk adımı olarak servetten, servet artışından vergi alınması gerekiyor. Bunun yanısıra gelir vergisine baktığınız zaman, esas olarak stopajdan ve ücretlerden, maaşlardan vergi alınmıyor mu, bu da aşağı yukarı yüzde 35'ine tekabül etmiyor mu; geri kalan da dolaylı vergiler -ÖTV olsun, KDV olsun ve saire- değil mi? Böyle bir yapı içinde mükellefler vergi kaçırmaya adeta teşvik ediliyor, o benim "küçük mükellefler" dediğim mükellefler de teşvik ediliyor. Ama esas sorun orada değil, esas sorun, bu kayıtdışılık başka yerde; finansal rantta, sahtecilikte, kara parada.

Türkiye bu yönde evet 4369 sayılı Yasayla çok önemli bir adım atmıştı, ben çok önemiştir; gerek sağlıklı şekilde kamu kaynaklarına ulaşma yönünden ve ikinci olarak da maliye politikasına etkinlik kazandırma yö-

nünden önemli bir adımdı. Hatta şunu da söylüyorum: 32 sayılı Karara rağmen, bu 32 sayılı Kararın getirdiği bütün olumsuzlukları bir ölçüde törpüleyebilecek, dengeleyebilecek adımlar atılabilmiş olacaktı belki de. Bu bir tasarıma gayet tabii, ama en azından olumlu gelişme için umut vardı. Mali Milat'ın uygulamaya konulmadan kaldırılması sonucunda çok ihtiyacımız olan vergi gelirlerinden yoksun kaldık, yani kamu kesimi açıklarını ya da konsolide bütçe açıklarını azaltacak kamu gelirlerinden yoksun kaldık. Saydamlığa, kamu maliyesinde çok gereken saydamlığa ulaşamıyoruz ve maliye politikasına etkinlik kazandırma perspektifi ortadan kaldırılmış oldu. Mali Milat'ın kaldırılması, bizi bu noktalara kadar sürükledi. Teşekkür ederim.

Nazif EKZEN- Teşekkürler.

Sayın Bakanım; Şubat 98'de başlattığımız 4369'la ilgili çalışmadan önce bir başka şey yaptınız: Türkiye'de o tarihe gelindiğinde, belki son 10 yıldır herkes iç borçlanmadan, borçtan şikâyet ediyordu, ama somut da hiçbir adım atılmamıştı. Siz 98 Bütçe Yasasında borçlanmaya limit getirdiniz, ilk defa geldi. 1985 bütçesiyle borçlanmanın önü tamamen açılmıştı, gelirle gider arasındaki farkın iki katına kadar borçlanma yetkisi hem de yürütmeye devredilmişti. Siz bu yasayı çıkartmadan önce, önce bunu yaptınız; borçlanmayı limitlediniz, "kamu ancak konsolide bütçe gelir-gider farkının yüzde 15'i kadar borçlanabilir" dediniz, arkasından bu yasayı yani 4369'u getirdiniz. Şimdi baktığımızda, sağlam bir vergi yapısı oluşturmanın da ötesinde, kaçırılan önemli bir fırsatın iç borçlanmaya bir çözümün getirilme imkânı olduğunu görüyoruz. Bu açıdan bakıp, bize değerlendirme yapar mısınız?

Zekeriya TEMİZEL- Buradaki tartışmaların somut olarak ortaya koyduğu gerçek, vergi sisteminin devlet yapısıyla bağlantılı, ondan ayrı olarak düşünülecek bir olay olmadığı oldu. Devlete nasıl bakılıyorsa, vergi sistemine yaklaşım da öyle oluyor. Başbakanın dünkü Ankara Sanayi Odası Toplantısındaki; "Biz kalkınmayı kesin olarak özel sektörle gerçekleştireceğiz. Dolayısıyla vergi almak gibi bir derdimiz de yok, zaten vergi oranlarını düşüreceğiz" anlamına gelen sözleri çok çarpıcı. Ben bunu 1985 yılında da kelimesi kelimesine o zaman devleti yönetenlerden de duymuştum.

Ülkemizde 1980'li yıllardan başlayarak uygulanmaya başlayan liberal politikalar bir çeşit kuralsızlık olarak algılandı. Bu liberal politikalar, arada kesintiye uğrasa da uluslararası kuruluşların da ısrarıyla hep gündemde kaldı. Sosyal devleti, düzenleyici devleti yerleştirmeye çalışanların aradaki

çabaları da kalıcı sonuçlar veremedi. Aslında farklı hükümetler olsalar bile temelde İMF programları uyguladıkları için 1980 sonrasında uygulanan politikaların hemen hemen hepsi başlatılan liberalleşme politikalarının tamamlanması şeklinde oldu. Farklı söylemdeki Hükümetlerin bu amacı gerçekleştirmek için birbirini izledikleri ve bu konuda da büyük bir dayanışma içerisinde oldukları görüldü. Olaya böyle yaklaşıncaya, çağdaş devletin görmesi gereken işlevler, toplumda kuralları hâkim kılmaya dönük çabalar, belirli konumdaki insanların kurallara göre davranma zorunluluğu, kurallara aykırı davrananların yarattığı haksız rekabet, göz ardı edildi.

Bu adımlar, onurlu, kendi çıkarlarını koruyabilen, bağımsız ve yeni dünya düzeninde bile ulusal güçleriyle ayakta kalabilecek bir devleti yok etmeye yönelik adımlardı. Ekonomik karar mekanizmalarından çekilmiş, borç batağına battığı için uluslararası sermayeye bağımlı hale gelmiş Devlet, yeni dünya düzeni savunucularının istediği bir devlettir. Kolayca yönlendirilebilecek, teslimiyetçi bir devlettir. Bulunduğu stratejik konumdan yararlanmak için kolayca baskı kurulabilecek devlettir. Kamunun finansman yöntemlerini değiştirenler böyle bir sonucu tahmin etmişler miydi? bilinemez, ama Devletin sorumsuzca vergi yerine borçla finanse edilmesi bu sonucu doğurdu.

Devlet, birinci turda da belirttiğim üzere, piyasalardan limitsiz ve cari harcamaları için borçlanmaya başladıktan sonra, borçlanma ile ilgili kararları da meclis dışına taşıdı. Borç anapara ödemeleri bütçe dışına atıldıktan sonra, artık izlenemez bir hale geldi. Birileri yetkiyi sınırsızca kullanıyor, alıyor, borçlanıyor ve Meclis'in önüne bir faiz faturası koyuyor, "hadi, bütçeye bunu yazın" diye. Belirli bir süre sonra da faizlerde kaydırmalar yapılmaya başladı. Dolayısıyla harcamaları yapacaklara, gelirleri toplayacaklara yetki veren kurum, Türkiye Büyük Millet Meclisi, bütçe hakkını neredeyse devretti. Sadece "hadi, sen borçlan" diye, bir yetki veriyor, ne tutarına, ne borçlanmanın biçimine ne faizin getireceği yüke karışmıyor. Bunun demokratik parlamenter sisteme uygunluğu ciddi şekilde tartışılmalı.

Bütçe ile ilgisi olmayan kurumlarda finansman gereksinimlerini Hazine garantisi ile borçlanarak karşılamaya başlayınca iş çıkırından tam olarak çıktı. Bütçe içerisinde yer almayan, yada bütçe ile kendilerine ödenek verilmeyen kurumların sorumsuzca, zorunlu olmayan işler için yaptıkları finansmanını bulmak koşullu işlerinin yükü de devlete gelmeye başladı. Bu gereksiz savurganlık Devleti göz göre göre batağa sürükledi. Finansman koşullu ihalelerde, daha yatırımın birinci yılında, yatırımın bitmesine yıllar

varken geri ödenmeler başladı. 4 yılda, 5 yıl sonra bitecek yatırımın birinci yılında alınan kredisi geri ödenmeye başladı.

Bir devletin bütün bu ilkeliklerle ayakta kalması, varlığını sürdürmesi, sosyal politikalar üretmesi, olanaklı değildi. Toplumunu kurallarla yaşayan, ulusal bilince sahip bir ulusa dönüştürmesi olanaklı değildi.

Kuşkusuz bu konuda üretilecek politikalar sadece mali politikalarla sınırlı olamazdı, ancak devleti borç batağından çıkarmak da öncelikli bir işti. Batıklığı kurutmak için öncelikle onu besleyen dereleri kurutmak gerekiyordu. Yani devletin borçlanması bir disiplin altına alınması gerekiyordu.

İşte vergi ile ilgili düzenlemelerle eş zamanlı olarak bu çabalara girişildi. Bütçe yasası ile Devlet borçlanmasına bir sınır getirildi. Bütçe dışı kurumlara borçlanmaları için verilen hazine garantileri de sınırlandırıldı. Örneğin belediyelere borçlanmaları için verilen hazine garantisine de sınır getirildi. Amaç borçlanmaya disiplin getirme yanında Parlatentonun dışında, Parlatentonun izni olmadan birilerinin harcama yetkisini kısmaktı. Üstelik bu harcama ülkeyi dışarıya bağımlı bir hale getiriyordu. Onun için değişimin buradan, yani borçlanma ile ilgili başıboşluğun düzeltilmesinden başlaması gerekiyordu ve borçlanmaya getirilen sınırlamalarla da o yapıldı.

Kısacası Türkiye'yi mali tutsaklıktan kurtarmak için tutsağı bağlayan zincirleri kırmak sonrada onun yerine sağlıklı bir sistem kurmak gerekiyordu.

Cumhuriyet kuruluş yılların da bile bu yöntemlere başvurmaktan kaçınmış, o zaman bile ilkel sayılacak yükümlülüklerle ulusal gereksinimlerini karşılamaya çalışmıştı. Türkiye çağdaş bir vergi sistemine ulaşabilmek içinde büyük çabalar harcamış, özellikle parasal ekonomisini güçlendiremediği dönemlerde bedeni mükellefiyetler bile uygulamıştı. Örneğin Yol Mükellefiyeti Kanunu, uygulayarak bu mükellefiyeti bedeni olarak yerine getirtirmiş, insanlar yol yapmak için günlerce taş kırmıştı. 1950'lerden sonra parasal ekonominin gelişmesi özellikle de bu parasal ekonominin kurumlarının gelişmesi ile vergi sistemi kurulabilmişti.

Bütün bunlar, çağdaş bir toplum yaratmanın, bir günden ikinci güne gerçekleştirmeyeceğini, bunun bir süreç olduğunu ortaya koyar. Çağdaş toplumu yaratacak, toplumsal dayanışmayı sağlayacak olan da vergi sistemidir. Adaleli bir bölüşümün temelini oluşturacak olan da yine vergi sistemidir.

Ama işin kolayına kaçıp, dünya konjonktüründen de yararlanarak, özellikle de yeni emperyalizmin tuzağına düşerek, borçlanarak, geçici çözümler

sağlamak, çağdaş bir ülkenin kabul edebileceği bir şey değildir. Zaten yeni emperyalizm ülkeyi borçlanma yoluyla bir defa tutsak ettikten sonra bir ülkenin doğal olarak yapması gereken çözümleri önermekte, ancak borç kamçısını da elinden bırakmamakta, o ülkeyi bazı şeylere zorlamaktadır.

Onun için borçlanmaya disiplin getirmek vergi sistemi kurulması kadar önemli bir olaydı ve o nedenle de 1998 yılı bütçesi ile de böyle bir düzenleme yapılmıştı.

Son olarak bir belirleme daha yapıp konuşmanı bitirmek istiyorum. Sağlıklı bir vergi sistemi, dolayısıyla dayanışma kültürü olan bir ülkenin, borç batağına gömülmesi, teslimiyete sürüklenmesi olanaksızdır. Ülkeyi borç alarak yönetmeye çalışanlar bu durumu haklı kılmak için vergi sistemini de yozlaştırırlar. Vergi suçlarını o derece yaygınlaştırırlar ki, ister istemez vergi suçluları toplumda çok büyük bir destek bulurlar.

Sağlıklı vergi sistemleri de kayıtlı ekonomiye ve belge sistemine dayanırlar. Dolayısıyla vergi sistemindeki yozlaşma da; kayıt dışının meşrulaştırılması, belge sisteminin de naylonlaştırılması ile olur.

Kayıt dışı ekonomiye meşruiyet kazandırma çabalarına daha önce değindim. Belge sistemindeki yozlaşma ise daha büyük boyutlarda 1980 li yıllardan sonra, yani borçlanmanın devletin temel finansman biçimi olarak benimsendiği yıllarda oldu. Bu dönemde ülkemizde belge kullanım alanları da yaygınlaştırıldı. Ücretliler vergi iadesi almak için belge topluyor, tarım kesimi kullandığı girdilerin belgelerine göre desteklemelerden yararlanıyor, ihracatçılar vergi iadelerini belgelendirerek alıyor, kısaca devletten bir şey almak için belge kullanmak gerekiyor. Ancak ne oluyor, bir süre sonra nasıl Vergi Yasası yapanlar toplumsal destek arıyorlarsa, vergi sistemini dejenere etmeye çalışanlar da toplumsal destek bulmaya çalışıyor. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen, kayıtdışı çalışmaya alışmış ve bunu da güya sahte belgelerle usulüne uydurmaya çalışan insanlar, toplumda kendilerine bir taban yaratma çabasına giriyorlar. O zaman, toplumun bütün kesimleri ufak tefek de olsa, kendilerinin yaptığı hareketlere benzer hareketlere teşvik ediyorlar.

Örneğin birileri devletten vergi kaçırmak ya da hayali ihracat yaparak haksız vergi iadesi almak için naylon fatura düzenliyor. Bir bakıyorsunuz birilerine de ücretlerde vergi iadesinden yararlanmak, harcamasının yüzde 3-5'i kadar bir şey almak için sahte kasa fişi kullanıyorlar. Bunlara destek-

lemeden yararlanmak isteyen tarım kesimi de ekleniyor. Böylece sahte belgeye karşı bir uğraş sergilendiğinde ayağa kalkacak geniş bir kitle ortaya çıkıyor.

Tüm bunlar ortaya koyuyor ki, ülkeler ulusal bağımsızlıklarını mali tutsaklıkla yitiriyorlar. Bu da sağlıklı bir vergi sistemi kurmak yerine borçlanarak kamuyu finanse ederek yaratılıyor. Gelişmekte olan ülkelerde benzer süreçlerin dayatılması Türkiye'nin bu konudaki tutsaklığının tamamen yönetim hatalarından da kaynaklanmadığını ortaya koyuyor.

Mali Milat ve nereden buldun yasasının kaldırılması ve yerine de yeni bir sistemin kurulmaması bu tutsaklığın sürdürüleceği anlamına geliyor. Teşekkür ederim.

Nazif EKZEN- Teşekkürler.

Sayın Başağaç, sizin ikinci turda son görüşlerinizi almak istiyorum. Bu arada en azından bu üçüncü bir paketin geleceğini son bir haftadır söylemeye başladılar, bir de vergi reformu olacağını söylüyorlar. O büyük ihtimalle ancak 2004 yılını ilgilendirecek, ama onun içinde neler yer alabilir?

Halil BAŞAĞAÇ- İlk tur konuşmamda da söylediğim gibi, aslında vergi reformunun olacağını ve bu konuda ciddi bir değişiklik olacağını söylüyorlar, ama bu konuda henüz kamuoyu ile paylaşılmış hiçbir şey yok. Örneğin bir TÜRMOB olarak, sivil toplum örgütü olarak, bizimle henüz şu ana kadar hiçbir şey paylaşılmadı. Çok ciddi olarak ne gibi düzenlemeleri içerecek, doğrusu kimse bilmiyor. Benim birinci turda söylemeye çalıştığım şekilde bütün ekonomideki olumsuzlukları giderecek bir düzenleme midir, yoksa yine sadece sınırlı bir düzenleme midir, belli değil. Ancak 2002 yılı içerisinde IMF'ye verilen niyet mektubundaki ipuçları var; orada verilen ipuçlarına göre, idarede birtakım düzenlemeler yapılacaktı, özellikle o belirtiliyordu, gelir idaresinin yeniden yapılandırılması üzerinde durulacağı söylenmişti. Ancak bu konularda doğrusu şu ana kadar ne Hükümetin seçim bildirgelerinde bir şeye rastladık, ne de kamuoyunda ciddi olarak bu konuda paylaşılan bir bilgi henüz oluşmadı.

Bildiğiniz gibi kanun tasarısı adı altında "vergi barışı" getiriliyor. Buradaki barış sözcüğüne de ben takılıyorum; barış savaşlar arasında yapılan bir şeydir, yani burada idare mükellefi düşman mı görüyor da böyle barış yapılacak? Bu belki basit bir eleştiri gibi görünüyor, ama perde arkasında bizim vergilendirmeye bakış açımızı göstermesi açısından da önemli bence

ve olumsuz bir bakış açısı bana göre. Aslında bu kanunda da yine kayıtdışılıkla mücadeleyi erteleyen ciddi düzenlemeler de var.

Az önce göstermeye çalıştım, dikkatimi çekti; kanun orijinalinde olmayan, tasarıda olmayan, ancak komisyonda eklenen bir madde -Genel Kurulda görüşme aşamasında ne olur, bilmiyorum- var: "Kasa fazlaları ve alacaklarla ilgili düzeltme işlemleri" adı altında Kanunun 13. Maddesine getiriliyor ve burada işletmelerden bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerini, aktiflerinde mevcut ya da alacak olarak yer aldığı halde, fiilen varolmayan kasa fazlası ve alacakları, işte yüzde 1 gibi bir vergilemeyle düzeltilmesi öngörülmüş. Bunun usul ve esasları konusunda Maliye Bakanlığına yetki verilmiş, nasıl uygulanacağı da çok önemli. Ancak çok ciddi olarak işletmelerden para çekmeye yarayacak bu düzenleme. Belki de birinci turda söylediğim, işte o bilançolardaki fiktif durumlar düzeltmeye yarayacak bir düzenleme olarak getirilmiş. Ancak bütün bunların parça ve birbiriyle ilinti kurulmadan getirilmesi, faydadan çok zarar getirecektir kanısındayım. "Nasıl bir vergi reformu olmalı?" sorunuza belki o şekilde cevap vermek gerekecek; çünkü dediğim gibi şu ana kadar Hükümetin getirip paylaştığı, bu konuda bir bilinen görüşü yok.

Olması gereken; yine asla kayıtdışılıkla mücadeleyi bırakmamaları gerekir. Bu konuda da yapılacak olan aslında belliydi, "bundan tamamen vazgeçtik" dediler. Eski düzenlemeyi tamamen yok ederek, yerine de bir şey getirmediğine göre, ondan vazgeçmiş sayılıyorlar. Ancak tabii ki kayıtdışılıkla mücadeleden de vazgeçtiklerine dair bir şey söylemediler. Fakat kayıtdışılıkla mücadele sanıldığı kadar da kolay bir olay değil, yine bunu birinci turda özellikle vurguladım; siyasi kararlılığın olması gerekir, bu kararlılığı göstermeleri lazım. Bu düzenlemeye paralel olarak da gerçekten idari yapılanmalarda çok şeyi düzeltmeleri lazım. Örneğin çok ilginçtir; Türkiye'nin çok fazla borçlandığından bahsettik, aslında borçlarının hesabını da çok ciddi tutabildiği kanısında da değiliz. Yine bir panelde bunu bir Hazine yetkilisi söylemişti; geçmiş dönemlerde Türkiye'nin ödediği iki para, yurtdışından böyle bir borç olmadığı gerekçesiyle geri çevrilmiş. Çok ilginç bir olay, yani Türkiye borcunun da maalesef hesabını veremiyor. Dolayısıyla idarede, bütün bunlarda ciddi bir düzenleme gerekecek.

Tabii etkin bir vergilendirme isteniyorsa ki istenmesi gerekir bana göre; çünkü borçlanmanın sonu olmadığını burada hep beraber hepimiz söyledik ve bu konuda sanırım aramızda fikir birliği de var. Çağdaş bir ülke, borçlanma yoluyla değil, vergilendirme yoluyla kaynaklarını sağlaması lazım. Bu-

nun için de yine denetim birimlerinin o etkin vergilendirmeye yönelik olarak düzenlenmesi, örgütlenmesi ve yönlendirilmesi gerekir. İncelemelerde de bu kanun tasarısının yasalaşmasından sonra büyük bir boşluk doğacak.

Aslında bu kanunun gerekçesine bakarsanız, -kanun dediğim, "Vergi Barışı" olarak adlandırılan kanunu kastediyorum- 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan olumsuzluklar nedeniyle işletmelerin zor durumda kaldığı ve bunların zor durumdan kurtulmaları için bu düzenlemenin yapıldığı söyleniyor. Ancak bu düzenlemenin bence işletmelerin ekonomik durumlarıyla hiçbir ilgisi yok, tam tersine kısa dönemde bu işletmelere bir yük de getirecek. Çünkü işletmeler bir taraftan 2002 yılından doğan kazançlarının vergisini 2003'te ödemeye çalışırken, bir taraftan da şu veya bu nedenle eğer bu kanuna göre birikmiş borçları varsa veya matrah artırımında bulunurlarsa, o vergilerini hızla ödemek zorunda kalacaklar, dolayısıyla kısa dönemde aslında bir yük getirecek bu kanun.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, bir vergi reformu yapılabilir mi, onu da sanırım hep birlikte izleyeceğiz, ama Türkiye bunu yapmak zorunda. Bunu yapmazsa ne olur? Bunu yapmazsa, artık o hale geliyor ki, -bütçe disiplini zaten kalmadı, ama- belki bütçesinin hesaplarını yapacağı parayı da bulamayacak, yani o hesaplandırmalarda da bir işe yaramayacak; yaptığı hesaplar tamamen ortada kalacak, böyle belki sık sık ek bütçelere ihtiyaç duyacak. Onun dışında üretim sürecinden gittikçe uzaklaşacak; çünkü zaten faiz dışı fazlaya yönelen bir ekonomi politikasında siz daima borç ödemek içerisindeyiz ve borç ödemeye çalışıyorsunuz. Geline nokta gördük ki, bu kadar faiz dışı fazla verme çabaları, borç ödeme çabalarına rağmen, 2002'de 2001'e göre -şu ana kadar ortaya çıkan rakamlarla söylüyorum- Türkiye'nin iç borçlarında ve dış borçlarında eksilme değil, maalesef artış var. O zaman bu olumsuz tablolar çok daha kötüye gider. Beklediğimiz Avrupa Birliği üyeliği çok zorlaşır; çünkü -burada çok fazla derine inmek istemiyorum- Maastricht kriterlerini hepimiz biliyoruz, Maastricht kriterlerinden zaten uzağız şu anda, o zaman belki onu yakalama hedeflerinden de iyice uzaklaşmış olacağız, orada da büyük olumsuzluklar karşımıza çıkabilir. Gelir dağılımındaki bozukluk çok daha kötü sonuçlara bizi götürebilir.

Şu anda burada konuşmadık, ama sanırım kısaca değinmek gerekecek: Maalesef bir de savaş beklentisi var. Yani gerçekten bu beklenen savaş gerçekleşirse, -ki hiç temenni etmiyoruz- Türkiye'nin burada savaş kısa bile sürse, çünkü hep o söyleniyor, "savaş belki kısa, birkaç hafta veya birkaç

ayda biterse Türkiye bundan çok fazla zarar görmez" diye, bence çok büyük zararlar görür. Daha geçen hafta duyduğum en basit şeyi söyleyelim: İstanbul'daki iki tıp kongresi, "Türkiye'de böyle bir savaş tehlikesi var" diye iptal edilmiş. Yani bu demektir ki turizm ekonomisi çok kötü durumlara düşecek, turizmde büyük kayıplar olacak. Onun dışında şu anda bir yeminli mali müşavir olarak işletmelerimle konuştuğum zaman hepsinde şunu görüyorum: "Türkiye birkaç ay sonra savaşa girerse ne olur; yatırım yapalım mı yapmayalım mı, sermaye artışına gidelim mi, gitmeyelim mi?" veya "Yeni şu faaliyete girmek istiyoruz, ama bunun sonucu savaşla irtibatlandırırsak ne olur?" gibi çok büyük bir belirsizlik var, bu belirsizlik de Türkiye'yi çok kötü etkiliyor. İşte bütün bunları düzeltecek bir reformu ve bu olumsuzluklardan ülkeyi kurtaracak bir vergi reformunu yapabilir miyiz; bunu bekleyip göreceğiz, tartışacağız.

Nazif EKZEN- Çok teşekkürler.

Mülkiye Dergisinin bu sayısı için Mali Milat Yasasının kaldırılmış olmasının etkilerini değerlendirmeye çalıştık. Sayın Bakandan yasanın çıkarılmasındaki temel yaklaşımı geniş anlatımla öğrendik.

Bugün geldiğimiz noktada Türkiye, elindeki iktisat politikası araçlarını uzun süredir yavaş yavaş terk ediyordu; elinde kalan önemli araçlarından biri maliye politikası araçlarıydı, onun da harcama ayağını faiz dışı fazla nedeniyle önemli ölçüde kaybetmişti. Şimdi de vergi politikasında attığı geri adımlarla önemli bir boşluk yaratmış vaziyette ve burada da önemli bir aracı terk etme noktasına doğru gidiyor. Umarız bunların hepsini geri çevirme imkânı bir şekilde yaratılır. Çok teşekkürler.